Rutgers Expertisecentrum seksualiteit

Fenomenen van seksueel geweld in Nederland

Secundaire analyses op data van de Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld 2020

Auteurs: Fayaaz Joemmanbaks, M.Sc – Rutgers
Dr. Hanneke de Graaf – Rutgers

8-8-2022

inhoud

Samenvatting 3

Summary 8

1 Inleiding 12
- 1.1 Doestelling en onderzoeksvragen 12
- 1.2 Methode 13
- 1.3 Leeswijzer 16

2 Kennisintensieve schets 17
- 2.1 Literatuuronderzoek 17
- 2.2 Interviews met experts 19
- 2.3 Begrippenkader 20

3 Resultaten 22
- 3.1 Achtergrondkenmerken per fenomeen 23
- 3.2 Gevolgen van, praten over en plegers van seksuele grensoverschrijding 35

4 Conclusies 39
- 4.1 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek 41

5 Referenties 43

6 Bijlage 44

7 Dankwoord 46

copyright

© 2022; Rutgers. Auteursrechten voorbehouden. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, digitale verwerking of anderszins, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Rutgers.

Samenvatting

Aanleiding van het onderzoek

In 2020 voerde het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) de Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld (PHGSG) uit in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Het doel hiervan was om inzicht te krijgen in de aard en omvang van slachtofferschap van o.a. seksuele intimidatie en seksueel geweld. Hieruit bleek dat 11 procent van de bevolking van 16 jaar en ouder (omgerekend 1,6 miljoen personen) in de afgelopen 12 maanden slachtoffer werd van seksueel geweld.

De rapportage van de PHGSG bevat jaarprevalentiecijfers voor verschillende vormen van seksueel geweld, namelijk niet-fysieke seksuele intimidatie, fysiek seksueel geweld en online seksuele intimidatie. Wat hierin echter ontbrak waren meer inhoudelijke analyses van vormen van seksuele grensoverschrijding, waarin variabelen betekenisvol aan elkaar gerelateerd werden. Om die reden zijn aanvullende secundaire analyses uitgevoerd met als doel om belangrijke fenomenen met betrekking tot seksuele grensoverschrijding te onderscheiden en slachtoffer-pleger relaties beter in kaart te brengen.

Het onderzoek werd begeleid door een commissie van experts van het WODC, het ministerie van Justitie en Veiligheid en de Universiteit Gent.

Onderzoeksmethode

In eerste instantie is een literatuurstudie verricht waarin belangrijke fenomenen en hun definities in kaart zijn gebracht. In opvolging hierop zijn verdiepende interviews met vijf experts afgenomen om de in de literatuur geïdentificeerde fenomenen aan te vullen en om het perspectief van de experts te verkrijgen op de verschillende fenomenen. Tot slot zijn er, met input met deze uitkomsten, secundaire analyses uitgevoerd op de beschikbare data van de PHGSG 2020.

De analyses zijn uitgevoerd via de Remote Access omgeving van het CBS op 12 samengestelde fenomenen met betrekking tot seksuele grensoverschrijding. De fenomenen zijn opgedeeld in online en offline (non-)verbale seksuele intimidatie; fysiek seksueel geweld met en zonder penetratie; seksuele grensoverschrijding bij daten, door een partner en in een machtsrelatie (#MeToo); en seksuele grensoverschrijding door iemand in een specifieke setting, bijvoorbeeld in het uitgaansleven, in de werkomgeving of in het onderwijs.

Ten behoeve van de PHGSG2020 is uit de populatie van alle in Nederland woonachtige personen van 16 jaar en ouder een aselecte steekproef getrokken van 100.000 personen. De huidige resultaten zijn gebaseerd op antwoorden van 30.459 personen (respons van 30,5 procent) van 16 jaar en ouder, waarvan 15.125 mannen en 15.334 vrouwen.

Uitkomsten literatuurstudie en interviews met experts

Uit de literatuur komen verschillende fenomenen naar voren. Twee belangrijke termen zijn seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld, die in de literatuur soms door elkaar worden gehaald. We hanteren de definitie van **seksueel geweld** als wat in de wet als aanranding en verkrachting is gedefinieerd. Dit kan seksueel geweld met of zonder penetratie zijn. **Seksuele grensoverschrijding** is een overkoepeld begrip voor alle vormen van seksueel contact dat over de grens is gegaan. Hierbinnen wordt er ook nog onderscheid gemaakt tussen online versus offline vormen van seksuele grensoverschrijding, of verbaal versus non-verbaal.

Volgens de experts waren de drie categorieën van seksueel geweld vrij volledig in de PHGSG, maar zij hadden wel twijfels of de gebruikte termen helder genoeg zijn voor de lezers. Daarnaast benadrukken de experts dat het belangrijk is om naar de context te kijken waarbinnen seksuele grensoverschrijding plaatsvindt en wat de relatie is tussen slachtoffer en pleger(s). De fenomenen kunnen dus niet ontdaan worden van de context van macht en afhankelijkheid. Zo wordt er bijvoorbeeld gepleit om het profiel en de achtergrond van de pleger beter in beeld te brengen. In vele gevallen kan het slachtoffer afhankelijk zijn van de pleger, bijvoorbeeld in het werk of in het onderwijs. De experts benadrukken dat machtsmisbruik (bijna) altijd een rol speelt in seksueel grensoverschrijdend gedrag, bijvoorbeeld door meerdere plegers, leeftijd of gender. Tot slot is de groep slachtoffers maar ook plegers volgens de experts heel divers. Het is van belang om deze diversiteit in kaart te brengen, omdat dit slachtoffers kan helpen om erkenning te krijgen voor wat hen is overkomen, ook als dit buiten het stereotype beeld van “de man met het mes in de bosjes" valt.

Resultaten en conclusies

Hoge prevalentie seksuele grensoverschrijding onder vrouwen
Voor elk fenomeen in dit onderzoek zien we dat vrouwen veel vaker het slachtoffer zijn van seksuele grensoverschrijding dan mannen. Zo heeft bijvoorbeeld 7,4% van de vrouwen offline non-verbale seksuele intimidatie meegemaakt en 7,3% offline verbale seksuele intimidatie. Bij mannen zijn deze percentages 1,3% en 2,5%, respectievelijk. Daarnaast komt online verbale seksuele intimidatie (5,6%) en fysiek seksueel geweld zonder penetratie (4,8%) ook relatief vaak voor bij vrouwen.

Jonge vrouwen en biseksuele mannen en vrouwen vaker slachtoffer
Bij vrijwel de meeste fenomenen zijn het jonge vrouwen van 16 tot 24 jaar en biseksuele mannen en vrouwen die voornamelijk met seksuele grensoverschrijding te maken krijgen. Zo heeft bijna een kwart (24,9%) van de jonge vrouwen van 18 tot 24 jaar offline non-verbale seksuele intimidatie meegemaakt, terwijl een vijfde van de jonge vrouwen (21,5%) van 16 tot 18 jaar online verbale seksuele intimidatie meemaakte. Daarnaast heeft iets meer dan een kwart (26,2%) van de biseksuele vrouwen en een achtste (12,5%) van de biseksuele mannen offline verbale seksuele intimidatie meegemaakt in de afgelopen 12 maanden. Uit de literatuur is bekend dat plegers zich storen aan het niet hetero gedrag van biseksuele mannen en vrouwen en daarom geweld tegen hen plegen.

Relatief veel online seksuele intimidatie bij homo en biseksuele mannen
Mannen die afwijken van de heteronorm - homo- en biseksuele mannen – zijn in seksueel opzicht kwetsbaar voor online grensoverschrijding. Zo is 14,7% van de homo mannen en 14,2% van de biseksuele mannen slachtoffer van online verbale seksuele intimidatie. Bij online non-verbale seksuele intimidatie is dat respectievelijk 11,2% en 6,2%.

Thuiswonende jongeren en personen met een lager inkomen meer risico
In dit onderzoek zijn thuiswonende jonge vrouwen veel vaker het slachtoffer van bijvoorbeeld seksueel grensoverschrijdend gedrag in het onderwijs (5,7%) of van fysiek seksueel geweld zonder penetratie (14,5%) dan zelfstandig wonende volwassenen. Dit heeft hoogstwaarschijnlijk te maken met de jonge leeftijd van deze groep. Ook een laag welvaartsniveau is in termen van seksueel grensoverschrijdend gedrag een risicofactor, zo blijkt uit resultaten van dit onderzoek. Zo komt bij vrouwen uit het laagste inkomenskwintiel seksuele grensoverschrijding bij het daten (2,8%) en door een (ex-)partner (2,9%) vaker voor, ten opzichte van vrouwen uit hogere inkomensklassen. Welvaartsniveau hangt samen met macht en afhankelijkheid maar ook met een jongere leeftijd. Beide zouden een verklaring kunnen zijn voor de grotere kwetsbaarheid van mensen met een lager welvaartsniveau.

Herkomstgroep en opleidingsniveau zijn geen risicofactoren
In dit onderzoek hebben we ook gekeken naar de ervaringen van personen met een Nederlandse, westerse en niet-westerse achtergrond wat betreft ervaringen met seksuele grensoverschrijding. Uit de resultaten blijkt dat er geen grote verschillen zijn tussen deze drie groepen: bij elk van deze groepen komt het ongeveer even vaak voor. Ook wat betreft opleidingsniveau (laag, midden, hoog) zijn er geen grote verschillen. Wel zijn hoger opgeleide vrouwen iets vaker slachtoffer van seksueel grensoverschrijdend gedrag. Mogelijk durven deze vrouwen seksueel grensoverschrijdend gedrag vaker ter discussie te stellen en te melden, door de verschuivende machtsbalans tussen mannen en vrouwen ten gunste van vrouwen in deze groep.

De gevolgen van seksuele grensoverschrijding zijn vooral lichamelijk en/of psychisch
Slachtoffers ondervinden vooral lichamelijke en/of psychische gevolgen van seksuele grensoverschrijding. Zo ondervond 17,6% van de biseksuele mannen en 18,6% van de biseksuele vrouwen lichamelijke en/of psychische gevolgen van seksuele grensoverschrijding. Voor middelhoog opgeleide mannen en vrouwen zijn deze percentages 15,0% om 17,7%, terwijl het voor alleenstaande mannen en vrouwen respectievelijk 11,8% om 14,4% is. Andere gevolgen die in mindere mate voorkomen zijn bijvoorbeeld seksuele en/of relatieproblemen en problemen in de werkomgeving, met familie of elders.

Vriend(inn)en belangrijke bron van steun voor jonge slachtoffers
Jonge slachtoffers gaan vooral naar een vriend of vriendin om te praten over hun ervaringen met seksuele grensoverschrijding. Zo praatte iets minder dan de helft (42,6%) van de mannelijke slachtoffers en twee derde (67,7%) van de vrouwelijke slachtoffers van 18 tot 24 jaar met een vriend of vriendin. Ook praatte bijna de helft van de mannen (40,2%) en vrouwen (50,5%) in zeer stedelijke gebieden met een vriend of vriendin, als zij over hun ervaringen met

seksuele grensoverschrijding praten. Daarnaast zijn partner en/of familie belangrijke gesprekspartners, met name bij mannen (39,2%) en vrouwen (38,7%) ouder dan 65, maar ook bij mannen (42,1%) en vrouwen (48,4%) woonachtig in niet-stedelijke gebieden. Deze resultaten bevestigen het belang van de directe omgeving als (informele) hulpbron voor slachtoffers.

Plegers van seksuele grensoverschrijding zijn meestal bekenden
Voor de meeste fenomenen in dit onderzoek geldt dat de pleger meestal een bekende is. Dit kan een collega of teamgenoot zijn, maar ook een arts, religieuze leider of een online contact. Zo is bij mannelijke slachtoffers in ongeveer driekwart (77,6%) van de gevallen de pleger een bekende bij offline verbale en non-verbale seksuele intimidatie. Bij vrouwelijke slachtoffers is de pleger in bijna drie kwart (72,0%) van de gevallen een bekende bij online verbale seksuele intimidatie. Ook fysiek seksueel geweld met en zonder penetratie gebeurt bij vrouwelijke slachtoffers voornamelijk (70,0%) door een bekende. Bij sommige fenomenen is de pleger echter vaker een onbekende, bijvoorbeeld bij mannelijke slachtoffers van online verbale seksuele intimidatie (54,1%) en vrouwelijke slachtoffers van offline non-verbale seksuele intimidatie (72,1%).

Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

De aanbevelingen voor vervolgonderzoek zijn gebaseerd op bevindingen van het huidige onderzoek, suggesties van de experts en aanvullende inzichten van de begeleidingscommissie.

De experts adviseren om als parapluterm “seksueel grensoverschrijdend gedrag” aan te houden, omdat het de lading dekt van verschillende vormen van seksuele intimidatie en seksueel geweld. Dat is ook de aanleiding geweest om deze term aan te houden in dit onderzoek. Verder benadrukken zij om de slachtoffer-pleger relatie beter in kaart te brengen, door bijvoorbeeld te kijken naar leeftijd- en man-vrouw verschillen. Binnen deze relatie spelen macht en afhankelijkheid een grote rol. Daarom is het nodig om de relatie tussen pleger en slachtoffer uit te vragen, bijvoorbeeld een leidinggevende-werknemer, docent-leerling of hulpverlener-cliënt relatie, of een slachtoffer die in huis woont bij de pleger en niet weg kan. Tot slot wordt ook geadviseerd om te vragen naar middelengebruik en bewegingsruimte van slachtoffers.

Het belang van de context, ofwel de setting waarbinnen seksuele grensoverschrijding plaatsvindt wordt door meerdere experts benadrukt. Dit kan gaan om de locatie van het incident, maar ook wat er voorafgaand aan het incident gebeurde, wat de culturele context is (bijvoorbeeld sportcultuur, auditie-context) en of er sprake is geweest van wederzijdse toestemming (consent).

Suggesties voor de PHGSG vragenlijst
Tot slot zijn een aantal specifieke suggesties gericht op de vragenlijst van de PHGSG. De aandacht op kwetsbare groepen beperkt zich op dit moment tot lesbische, homoseksuele en biseksuele (LHB) personen. Het is daarom juist van belang om transgender en gender diverse personen beter te includeren in vervolgonderzoek. Verder wordt geadviseerd om het item over gedwongen prostitutie uit de vragenlijst te schrappen, aangezien het valt onder

mensenhandel. Ook wordt ervoor gepleit om de vragenlijst vanaf een jongere leeftijd af te nemen (bijv. 12 jaar), omdat seksuele grensoverschrijding al op jonge leeftijd gebeurt. Voor toekomstige rapportages adviseren we om binnen elk fenomeen altijd een opsplitsing te maken op basis van geslacht. Ook stellen we voor om een onderscheid te maken tussen verbale en non-verbale vormen van seksuele intimidatie, fysiek seksueel geweld met en zonder penetratie en online versus offline seksuele grensoverschrijding.

Summary

Study motive

In 2020, Statistics Netherlands (CBS) conducted the Prevalence Monitor Domestic Violence and Sexual Violence (PHGSG) commissioned by the Scientific Research and Documentation Centre (WODC). The objective was to gain insight into the nature and prevalence of sexual harassment and sexual violence. The study showed that 11 percent of the population, aged 16 and older (roughly 1.6 million persons) were victims of sexual harassment or violence in the past 12 months.

The PHGSG report includes annual prevalence rates for different forms of sexual violence, namely non-physical sexual harassment, physical sexual violence and online sexual harassment. However, these rates were incomplete, as they lacked more substantive analyses of different forms of sexual victimization, in which variables are meaningfully related to each other. Therefore, additional secondary analyses were conducted with the aim of distinguishing important phenomena related to sexual victimization and better mapping victim-perpetrator relationships.

The study was guided by a committee of experts from the WODC, the Ministry of Justice and Security, and Ghent University.

Method

The first step was a desk research of recent literature to identify important phenomena, their definitions and contextual factors. In the second phase, in-depth interviews with five experts were executed, in order for them to add extra phenomena and to highlight their perspective on the different phenomena. Finally, using this input, secondary analyses were conducted on the available data from the PHGSG 2020.

The analyses were performed in the CBS Remote Access environment on 12 phenomena related to sexual victimization. The phenomena are divided into online and offline (non-)verbal sexual harassment; physical sexual violence with and without penetration; sexual victimization in dating, by a (romantic) partner and within power relationships (#MeToo); and sexual victimization by someone in a specific setting, such as nightlife, work, or school.

For the purpose of the PHGSG2020, a random sample of 100,000 persons was drawn from the population aged 16 years and older living in the Netherlands. The current results are based on responses from 30,459 persons (response rate of 30.5 percent) aged 16 years and older, of which 15,125 men and 15,334 women.

Outcomes literature study and interviews with experts

Various phenomena emerge from the literature. Two important concepts are sexual victimization and sexual violence, sometimes mixed up in the literature. We use the definition of **sexual violence** as what is defined in the law as sexual assault and rape. This can be with or without penetration. **Sexual victimization** is an umbrella term for all forms of sexual contact crossing the line. Hereby, we further distinct between online versus offline forms of sexual victimization, or verbal versus non-verbal.

According to the experts, the three categories of sexual violence were fairly complete in the PHGSG, but they had doubts about whether the terms used were clear enough for readers. In addition, the experts emphasized that it is important to consider the context in which victimization occurs and what the relationship is between victim and perpetrator(s). Thus, the phenomena cannot be stripped of the context of power and dependency. For example, they advocate to better portray the profile and background of the perpetrator in research. In many cases, the victim may be dependent on the perpetrator, for example in work or in education. The experts also stress that power abuse (almost) always plays a role in sexual victimization, for example through multiple perpetrators, age or masculinity. Finally, according to the experts, the group of victims but also perpetrators is very diverse. It is important to map out this diversity, because this can help victims to get recognition for what has happened to them, even if this falls outside the stereotypical image of "the man with the knife in the bushes".

Results and conclusions

High prevalence of sexual victimization amongst women
For every phenomenon in this study, we found that women are much more likely to be victims of sexual victimization than men. For example, 7.4% of women have experienced offline nonverbal sexual harassment and 7.3% experienced offline verbal sexual harassment. For men, these percentages are 1.3% and 2.5%, respectively. In addition, women are also relatively often victims of online verbal sexual harassment (5.6%) and physical sexual violence without penetration (4.8%).

Young women and bisexual men and women more often victims
In almost all phenomena, young women aged 16 to 24 and bisexual men and women, are primarily affected by sexual victimization. For example, nearly a quarter (24.9%) of young women aged 18 to 24 have experienced offline nonverbal sexual harassment, while a fifth of young women (21.5%) aged 16 to 18 have experienced online verbal sexual harassment. In addition, just over a quarter (26.2%) of bisexual women and an eighth (12.5%) of bisexual men have experienced offline verbal sexual harassment in the past 12 months. Bisexual men and women do not conform to heteronormative norms, which prompts some perpetrators to harass them.

Relatively high incidence of online sexual harassment among gay and bisexual men

Men who deviate from the hetero norm - gay and bisexual men - are also vulnerable to online sexual victimization. For example, 14.7% of gay men and 14.2% of bisexual men are victims of online verbal sexual harassment. For online nonverbal sexual harassment, this is respectively 11.2% and 6.2%,.

Youth living at home and people with lower-income more at risk

In this study, young women living at home are much more likely to be victims of, for example, sexual victimization at school (5.7%) or physical sexual violence without penetration (14.5%), compared to adults living independently. This is most likely due to the young age of this group. A low level of wealth is also a risk factor in terms of sexual victimization, according to results of this study. For example, sexual victimization in dating (2.8%) and by a (former) partner (2.9%) is more common among women from the lowest income quintile, compared to women from higher income quintiles. The level of wealth is related to power and dependence but also to younger age. Both could explain the greater vulnerability of people with lower levels of wealth.

Ethnic background and education level are no risk factors

In this study, we also looked at people with a Dutch, other western and non-western background regarding experiences of sexual victimization. The results show that there are no major differences between these three groups: in each of these groups it occurs about equally often. Also with regard to educational level (low, middle, high) there are no major differences. However, higher educated women are slightly more likely to be victims of sexual victimization. It is possible that these women have more power to question and report sexually transgressive behavior, due to the shifting power balance between men and women in favor of women in this group.

The consequences of sexual victimization are primarily physical and/or psychological

Victims primarily experience physical and/or psychological consequences of sexual victimization. For example, 17.6% of bisexual men and 18.6% of bisexual women experienced physical and/or psychological consequences due to experiences with sexual victimization. For medium educated men and women, these percentages are respectively 15.0% and 17.7%, while for single men and women 11.8% and 14.4%, respectively. Other consequences that occur to a lesser extent include sexual and/or relationship problems and problems in the work environment, with family or elsewhere.

Friends important source of support for young victims

Young victims mainly reach out to a friend to talk about their experiences with sexual victimization. For example, just under half (42.6%) of male victims and two-thirds (67.7%) of female victims aged 18 to 24 talked to a friend. Similarly, nearly half of men (40.2%) and women (50.5%) in highly urban areas talked to a friend or acquaintance when discussing their experiences of sexual victimization. In addition, partner and/or family members are also important conversation partners, especially among men (39.2%) and women (38.7%) over 65, and also among men (42.1%) and women (48.4%) living in non-urban areas.

These results confirm the importance of the immediate environment as an (informal) source of help for victims.

Perpetrators of sexual victimization are most often acquaintances

For most phenomena in this study, the perpetrator is usually an acquaintance. This can be a colleague or teammate, but also a doctor, religious leader or an online contact. For example, for male victims, in about three-quarters (77.6%) of the cases, the perpetrator is an acquaintance in offline verbal and nonverbal sexual harassment. Among female victims of online verbal sexual harassment, that perpetrator is an acquaintance in almost three-quarters (72.0%) of the cases. Similarly, physical sexual violence with and without penetration is primarily (70.0%) perpetrated by an acquaintance among female victims. However, there are a few exceptions. The perpetrator is most often a stranger for male victims of online verbal sexual harassment (54.1%) and female victims of offline nonverbal sexual harassment (72.1%).

Recommendations for future research.

The recommendations for follow-up research are based on findings from the current study, suggestions from experts, and additional insights from the supervisory committee.

The experts recommend using "sexual victimization" as an umbrella term, for all kinds of sexual experiences crossing the line. This was also the reason why we consistently used this term in the current study. Furthermore, they emphasize to better map the victim-perpetrator relationship, for example by looking at age and gender differences. Within this relationship, power and dependence play a major role. Therefore, it is necessary to ask about the relationship between perpetrator and victim, for example, a manager-employee, teacher-pupil or social worker-client relationship, or a victim who lives in the house with the perpetrator and cannot leave. Finally, it is also advised to ask about victims' substance use and range of motion.

The importance of the context, or the setting in which sexual victimization takes place, is emphasized by several experts. This may include the location of the incident, but also what happened prior to the incident, what the cultural context is (e.g. sports culture) and whether there was mutual consent.

Suggestions for the PHGSG questionnaire

Finally, a number of specific suggestions are aimed at the PHGSG questionnaire. The focus on vulnerable groups is currently limited to lesbian, gay and bisexual (LGB) persons. It is therefore important to better include transgender and gender diverse persons in follow-up research. It is further recommended that the item on forced prostitution is removed, as it falls under human trafficking. It is advised to conduct the questionnaire from a younger age (e.g. 12 years), as sexual victimization occurs at an earlier age. For future reports, we recommend always making a gender distinction within each phenomenon. We also suggest to distinguish between verbal and nonverbal forms of sexual harassment, physical sexual violence with and without penetration, and online versus offline sexual victimization.

1 Inleiding

In Nederland komt seksueel geweld vaak voor: in 2020 werd 11 procent van de bevolking van 16 jaar en ouder in de afgelopen 12 maanden slachtoffer van seksueel geweld. Dit zijn omgerekend 1,6 miljoen personen. Dit blijkt uit de uitgevoerde CBS Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld (PHGSG)[1] in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC). Het doel hiervan was om inzicht te krijgen in de aard en omvang van slachtofferschap van huiselijk geweld, seksuele intimidatie en seksueel geweld onder de Nederlandse bevolking van 16 jaar en ouder.

De rapportage over de resultaten van de PHGSG bevat jaarprevalentiecijfers van de afgelopen 12 maanden voor drie vormen van seksueel geweld, namelijk niet-fysieke seksuele intimidatie, fysiek seksueel geweld en online seksuele intimidatie. Deze prevalentiecijfers zijn daarnaast ook uitgesplitst naar demografische kenmerken van de slachtoffers, of het geweld structureel was, wie de pleger was en hoe deze het slachtoffer onder druk had gezet. Wat hierin ontbrak waren inhoudelijke analyses van vormen van seksueel geweld, waarin variabelen betekenisvol aan elkaar gerelateerd werden. Dat kan bijvoorbeeld door vragen binnen de drie blokken met elkaar te combineren.

Het huidige onderzoek is uitgevoerd door Rutgers in opdracht van het WODC. De begeleiding van het onderzoek vond plaats door een commissie die bestaat uit experts van het WODC, ministerie van Justitie en Veiligheid en Universiteit Gent.

1.1 Doestelling en onderzoeksvragen

Dit onderzoek heeft als doel om, middels verdiepende analyses, meer inzicht te krijgen in een aantal fenomenen van seksueel geweld en ook in het profiel van slachtoffers. Hierbij worden vormen van seksueel geweld gecombineerd met informatie over de pleger(s) en wordt er gekeken naar de relatie tussen slachtofferprofielen en de gevolgen van- en praten over seksueel geweld.

Op basis van de probleemstelling zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

1. Welke belangrijke fenomenen met betrekking tot seksueel geweld kunnen op basis van nationale en internationale expertise worden onderscheiden?
2. Hoe zien deze fenomenen, slachtoffer-pleger relaties en de aard van de slachtoffergroepen van deze fenomenen er voor Nederland uit, voor zover aantoonbaar met behulp van de PHGSG 2020?
3. Welke analyses moeten voortaan standaard worden gedaan in aanvulling op de prevalentiegegevens, om inzicht te geven in deze fenomenen?

1.2 Methode

In eerste instantie is een literatuurstudie verricht waarin belangrijke fenomenen en hun definities in kaart zijn gebracht. Hiervoor werd een zoekopdracht uitgevoerd door combinaties van verschillende zoektermen in te voeren in diverse databases, zoekmachines en digitale bibliotheken. Voorbeelden van zoektermen zijn 'seksueel geweld', 'seksueel grensoverschrijdend gedrag' en 'seksueel misbruik'. De zoekopdrachten werden beperkt tot rapporten, boekhoofdstukken en tijdschrift artikelen die empirisch onderzoek documenteren en die tussen 2010 en 2021 in het Engels of Nederlands zijn gepubliceerd.

In opvolging van de literatuurstudie zijn verdiepende gesprekken met vijf experts gevoerd om te kijken of we fenomenen hebben gemist en op welke manier zij kijken naar de verschillende fenomenen. Op basis van deze uitkomsten en beschikbare data van de PHGSG 2020 zijn de fenomenen geselecteerd waarop verdiepende analyses zijn uitgevoerd.

De analyses zijn uitgevoerd via de Remote Access omgeving van het CBS op het databestand van de PHGSG 2020. Van de fenomenen hebben we jaarprevalentiecijfers gerapporteerd en er is nagegaan of bepaalde groepen meer of minder risico lopen. Overal is onderscheid gemaakt tussen mannen en vrouwen. Binnen deze twee groepen is er gekeken naar verschillen in leeftijd, seksuele oriëntatie, migratieachtergrond, opleidingsniveau, positie in het huishouden, stedelijkheid van de gemeente en welvaartsniveau.

1.2.1 Steekproef en veldwerk

De populatie bestaat uit alle in Nederland woonachtige personen van 16 jaar of ouder die bij de start van het veldwerk geregistreerd zijn als ingezetene in de Basisregistratie Personen (BRP) en die deel uitmaken van particuliere huishoudens. Er is een aselecte steekproef getrokken die bestaat uit 100 duizend personen.

Het veldwerk heeft plaatsgevonden van begin maart tot en met eind april 2020. De steekproefpersonen hebben een brief ontvangen waarin het doel van het onderzoek[1] werd uitgelegd en het verzoek om online deel te nemen aan het onderzoek. Er werd aan degenen waarvan geen respons werd ontvangen drie en zes weken na de eerste brief een herinneringsbrief verstuurd met opnieuw het verzoek deel te nemen aan het onderzoek. De uitvraag was net een week gaande toen de eerste lockdown van de coronacrisis werd afgekondigd.

1.2.2 Methodologische restricties

Dit onderzoek kent ook (methodologische) restricties, waardoor een aantal gegevens ontbreken. Zo hebben we enkele fenomenen niet kunnen rapporteren, omdat de dataset er niet geschikt voor was, of omdat de cel aantallen te klein waren. Door het laatste weten we bijvoorbeeld weinig over de achtergrondkenmerken van mannelijke slachtoffers. In dit onderzoek is er niet statistisch getoetst.

Vanwege de beperkingen van de dataset hebben we, in tegenstelling tot adviezen van de experts, niet in kaart kunnen brengen hoeveel mensen seksueel geweld hebben meegemaakt onder invloed van alcohol of drugs. Dit komt omdat middelengebruik alleen als manipulatie strategie wordt uitgevraagd in de PHGSG. Ook groepsdelicten konden we niet goed achterhalen, omdat het item in de PHGSG geïnterpreteerd kan worden als ongewilde seks door meerdere personen tegelijk of als ongewilde seks op meerdere momenten. In het laatste geval is er geen sprake van groepsdelict.

Verder hebben we overal een opsplitsing gemaakt tussen mannen en vrouwen, maar niet verder gecorrigeerd op andere achtergrondkenmerken. Zo zien we een hoog percentage seksuele grensoverschrijding onder thuiswonende respondenten. Dit komt hoogstwaarschijnlijk niet vanwege hun positie in huishouden, maar door hun jonge leeftijd. Hierdoor kunnen we niet voor elk fenomeen verklaren met welke factor het samenhangt.

Daarnaast is het (niet) geven van seksuele toestemming onderdeel van de fenomenen uit de literatuur. In de PHGSG is echter niet gevraagd naar toestemming, maar of de ervaring “tegen de wil” was. Hierdoor komt de definitie van de fenomenen in dit onderzoek niet volledig overeen met de definitie uit de literatuur.

Tot slot hebben we seksuele grensoverschrijding binnen de huiselijke kring ook niet in kaart kunnen brengen, omdat deze vorm meestal op jonge leeftijd gebeurt[2] en we enkel cijfers vanaf 16 jaar en ouder hebben.

1.2.3 Respons

In dit onderzoek is er sprake geweest van een selectieve respons, waardoor jongeren, personen met een migratieachtergrond en personen met een lager inkomen in minder hoge aantallen hebben deelgenomen. Dit is echter gecorrigeerd door een weging, zodat de deelnemers alsnog een representatieve vertegenwoordiging vormden van inwoners in Nederland. Door de relatief lage aantallen ontbreken cijfers (met name over mannelijke respondenten), waardoor we een aantal fenomenen niet hebben kunnen rapporteren (zie paragraaf 2.2.2)

De cijfers zijn gebaseerd op antwoorden van 30.459 personen (respons van 30,5 procent) van 16 jaar en ouder. Tabel 1 bevat de achtergrondkenmerken van alle deelnemers (percentages afgerond). Uitgezonderd is de variabele opleidingsniveau waarin enkel 25-65 jarigen zijn meegenomen. De reden hiervoor is het grote aantal ontbrekende cijfers in de hoogste leeftijdsgroep (65+) en omdat het huidige opleidingsniveau van de jongere leeftijdsgroep (16-24 jaar) onbekend is, want ze zijn nog in opleiding.

Verder bevatten de inhoudelijke analyses jaarprevalentiecijfers van de afgelopen 12 maanden. De waarnemingen in het hele rapport zijn gebaseerd op minimaal 10 eenheden per cel, om zo de kans op onthulling te voorkomen. Waarnemingen kleiner dan 10 zijn niet gerapporteerd, waardoor een aantal cijfers ontbreken. Vanwege afrondingsverschillen tellen de percentages niet altijd op tot 100% in de tabellen. Tot slot hebben we voor herkomstgroep de

oude indeling 'westers'[a] en 'niet-westers'[b] aangehouden, omdat de PHGSG gepubliceerd is in 2020 en het CBS op een later moment is overgestapt op een nieuwe indeling van herkomstgroep.

Tabel 1. Achtergrondkenmerken

	Man N = (15125)		Vrouw N = (15334)		Totaal N = (30459)	
	N	%	N	%	N	%
Leeftijd						
16-18 jaar	378	2%	468	3%	846	3%
18-24 jaar	902	6%	1120	7%	2022	7%
24-45 jaar	3478	23%	3955	26%	7433	24%
45-65 jaar	5364	35%	5377	35%	10741	35%
65+	5003	33%	4414	29%	9417	31%
Seksuele voorkeur						
Hetero	13823	91%	13483	88%	27306	90%
Homo/lesbisch	407	3%	208	1%	615	2%
Biseksueel	349	2%	857	6%	1206	4%
Onbekend	546	4%	786	5%	1332	4%
Herkomst						
Nederlands	12769	84%	12747	83%	25516	84%
Westers	1373	9%	1549	10%	2922	10%
Niet-Westers	983	6%	1038	7%	2021	7%
Opleidingsniveau (25-65 jarigen)						
Laag	847	6%	1031	7%	1878	6%
Midden	2875	19%	3061	20%	5936	19%
Hoog	5220	35%	5255	34%	10475	34%
Onbekend	6183	41%	5987	39%	12170	40%
Positie in huishouden						
Thuiswonend	1428	9%	1464	10%	2892	9%
Alleenstaande	2752	18%	3548	23%	6300	21%
Partner	10813	71%	10150	66%	20963	69%
Overig	132	1%	172	1%	304	1%
Stedelijkheid						
Zeer sterk stedelijk	3270	22%	3361	22%	6631	22%
Sterk stedelijk	4587	30%	4671	30%	9258	30%
Matig stedelijk	2528	17%	2488	16%	5016	16%
Weinig stedelijk	3497	23%	3544	23%	7041	23%
Niet stedelijk	1243	8%	1270	8%	2513	8%
Welvaart						
Eerste kwintiel	1135	8%	1427	9%	2562	8%
Tweede kwintiel	1928	13%	2162	14%	4090	13%
Derde kwintiel	3018	20%	3012	20%	6030	20%
Vierde kwintiel	3843	25%	3807	25%	7650	25%
Vijfde kwintiel	4939	33%	4629	30%	9568	31%
Onbekend	262	2%	297	2%	559	2%

[a] Westers = Persoon met als migratieachtergrond uit een van de landen in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika en Oceanië, en Indonesië en Japan.
[b] Niet-westers = Persoon met als migratieachtergrond uit een van de landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije.

1.3 Leeswijzer

In dit rapport staan verschillende fenomenen van seksueel geweld centraal. In het volgende hoofdstuk beschrijven we de uitkomsten van het literatuuronderzoek en de interviews met experts. Het hoofdstuk sluit af met een begrippenkader van de fenomenen die geselecteerd zijn voor dit onderzoek. Vervolgens gaat hoofdstuk 4 in op de resultaten van de secundaire analyses. We starten eerst met prevalenties van elk fenomeen, opgesplitst naar mannen en vrouwen. Daarna worden per fenomeen verschillen naar achtergrondkenmerken beschreven en welk deel van het seksueel geweld structureel (minimaal 1 keer per maand) gebeurde. Tot slot eindigt het hoofdstuk met slachtofferprofielen over de gevolgen van en praten over seksueel geweld en over kenmerken van de daders. Hoofdstuk 5 presenteert de belangrijkste conclusies en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek.

2 Kennisintensieve schets

2.1 Literatuuronderzoek

In de literatuur worden verschillende fenomenen van seksueel geweld beschreven. Soms zijn er meerdere definities voor een bepaald fenomeen. Ook zijn fenomenen soms samengesteld op basis van individuele items, waardoor er geen eenduidige definitie is. Een belangrijk uitgangspunt is dat deze fenomenen niet ontdaan kunnen worden van de context van macht- en afhankelijkheidsrelaties[3]. De manier waarop mensen met elkaar omgaan in een bepaalde situatie en de normen die aan dat gedrag ten grondslag liggen staan niet los van de machts- en afhankelijkheden waarin zij met elkaar verbonden zijn[4]. Vanuit wetenschappelijk oogpunt is het juist belangrijk de afhankelijkheidscontext, de relaties waarbinnen het gedrag plaatsvindt, er steeds bij te betrekken (voor zover dat mogelijk is). Verschuiven de machtsrelaties, dan veranderen ook de omgangsvormen en verandert ook de cultuur. In historisch opzicht kunnen we dus het feit dat sommige vrouwen seksuele toenaderingen van mannen durven te benoemen als grensoverschrijdend, ongewenst of als geweld, beschouwen als een uiting van een veranderende machtsbalans tussen de seksen: de ongelijke machtsbalans is iets gelijker aan het worden ten gunste van vrouwen[5,6].

Hieronder een omschrijving van de fenomenen die wij in de literatuur zijn tegengekomen:

Seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld
In de literatuur worden de twee termen seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld soms door elkaar gehaald. In dit onderzoek hanteren we als definitie van **seksueel geweld[7]** wat in de wet als aanranding en verkrachting is gedefinieerd. Dat wil zeggen penetratie (verkrachting) of andere seksuele handelingen (aanranding) waarbij geweld is gebruikt, dreiging met geweld of gebruik is gemaakt van een situatie of toestand waardoor iemand niet in staat was te weigeren (bijv. door middelengebruik).

Seksuele grensoverschrijding[7] is een overkoepeld begrip voor alle vormen van seksueel contact dat over de grens is gegaan. Dit kan uit de hand gelopen experimenteergedrag van jongeren zijn, of iemand die hun grenzen niet kan aangeven tijdens seks. Ook seks met een kind, seks via de webcam of seksueel geweld vallen hieronder. Voor de meeste fenomenen hebben we daarom de term seksuele grensoverschrijding aangehouden als overkoepelend begrip.

Seksuele intimidatie[7,8] is verbaal, non-verbaal of fysiek gedrag met een seksuele betekenis dat als doel of gevolg heeft dat de waardigheid van een persoon wordt aangetast. In het bijzonder wanneer een bedreigende, vijandige, beledigende, vernederende of kwetsende situatie wordt gecreëerd. In de literatuur wordt een onderscheid gemaakt tussen verbale en non-verbale seksuele intimidatie:

i) Er is sprake van *verbale seksuele intimidatie*[7,9] wanneer iemand aandringt op seks, of op een date. Ook het maken van seksueel getinte opmerkingen en geluiden, zoals fluiten, sissen en klakken vallen hieronder.

ii) Met *non-verbale seksuele intimidatie*[7,9] wordt onder andere bedoeld dat iemand staart op een seksuele manier of seksueel getinte gebaren gemaakt. Maar ook omsingeld worden door pleger(s) die de doorgang blokkeren, stiekem worden aangeraakt op drukke plekken en ongewild meelopen met, of achtervolgen van slachtoffers vallen hieronder. Tot slot zijn het laten zien van naaktfoto's of seksfilmpjes tegen de wil en het zonder toestemming maken of verspreiden hiervan ook vormen van non-verbale seksuele intimidatie.

Schennispleging[7] betekent schending van de seksuele fatsoensnormen jegens anderen in het openbaar of een plaats die toegankelijk is voor jongeren onder de 16, bijvoorbeeld door je geslachtsdelen te laten zien, of te laten zien dat je masturbeert.

Bij **fysiek seksueel geweld**[10] ondergaat het slachtoffer seksuele handelingen zonder toestemming[c] of onder dwang[d], bijvoorbeeld middels aanranding, seksueel misbruik, seksuele uitbuiting en (poging tot) verkrachting. In de literatuur worden de volgende vormen van fysiek seksueel geweld omschreven: Er is sprake van *aanranding*[8] wanneer iemand onder (dreiging met) geweld of anderszins dwingt tot het plegen of dulden van ontuchtige handelingen.

- Een *poging tot verkrachting*[11] is elke opzettelijke poging tot penetratie waarbij er (nog) geen contact is tussen de penis, een object, vinger of hand en een lichaamsopening als de vagina of de anus zonder dit te (kunnen) penetreren.
- *Verkrachting*[7,8,12] is het seksueel binnendringen van het lichaam (met geslachtsorgaan, vinger of voorwerp) onder (dreiging met) geweld, of wanneer iemand bewusteloos of onmachtig is.
- *Seksueel misbruik*[7,12] is elke vorm van seksuele grensoverschrijding waarbij sprake is van ongelijkwaardigheid, door bijvoorbeeld misbruik te maken van een leeftijds- of machtsverschil.
- *Seksuele uitbuiting*[12] is een vorm van mensenhandel en een verzamelnaam voor het verwerven en uitbuiten van mensen voor verschillende soorten seksuele diensten met of voor een derde tegen betaling, door middel van geld of dwang.

De bovenstaande fenomenen kunnen zowel online als offline plaatsvinden. Alleen fysiek seksueel geweld met en zonder penetratie vindt uitsluitend offline plaats. Daarnaast zijn er ook enkele vormen van seksuele grensoverschrijding die enkel online gebeuren, zoals *ongewenste/shame sexting*[7] en *sextortion/seksuele afpersing*[13,14]. In het eerste geval gaat het om het online delen of verspreiden van seksueel getinte berichten en/of beeldmateriaal zonder instemming van de afgebeelde persoon. "Sextortion" is het gebruiken van seksueel getint beeldmateriaal als chantagemiddel. De daders dreigen seksueel getint beeldmateriaal te verspreiden om slachtoffers te dwingen aanvullend beeldmateriaal te maken, seksuele handelingen/activiteiten te verrichten of geld te betalen.

[c] Toestemming betekent dat er sprake is van instemming met het volle bewustzijn, zonder verwarring of misverstand en het besef en de consequenties van het gedrag.
[d] Bij dwang gaat het om alle situaties waarin het slachtoffer niet kan weigeren, zich niet aan de situatie kan onttrekken, of situaties waarin geen sprake was van vrijwilligheid (bv. door kans op geen promotie, slechte beoordeling, ontslag etc.)

2.2 Interviews met experts

Wat zeggen de experts over PHGSG 2020?
Volgens experts zijn de drie categorieën van seksueel geweld die gebruikt worden in de PHGSG vrij volledig. "*Alle bijzonderheden, vormen en manifestaties hiervan, zijn dan een kwestie van het verder afbreken in subcategorieën*", aldus een van de experts. Er waren echter nog wel twijfels of de huidige termen/fenomenen wel helder genoeg zijn voor de lezers, en dus ook voor professionals.

Macht- en afhankelijkheidsverhoudingen
Vrijwel alle experts benadrukken dat machtsmisbruik (bijna) altijd een rol speelt in seksueel grensoverschrijdend gedrag. Ze benadrukken het belang om te kijken naar de relatie tussen het slachtoffer en de pleger(s). Machtsmisbruik uit zich onder andere in een groepsdelict, door leeftijd of door gender. Maar het kan ook plaatsvinden door een hulpverlener of docent, waarbij er sprake is van ongelijke machtsverhouding. In het laatste geval is er ook sprake van een afhankelijkheidsrelatie, waardoor het slachtoffer nog kwetsbaarder is. Tot slot geven de experts ook aan dat er gekeken moet worden naar de context waarbinnen seksuele grensoverschrijding plaatsvindt en wat er voorafgaand aan de gebeurtenis heeft plaatsgevonden. "*Als we de context weten waar het gebeurt, kan er geïnvesteerd worden op campagnes of andere beslissingen worden genomen rondom preventie*", aldus een van de experts.

Rol van de pleger(s)
Verschillende experts pleiten er ook voor om het profiel en de achtergrond van de pleger beter in beeld te brengen. Bijvoorbeeld door te kijken naar de leeftijd, achtergrond of positie van de pleger en erachter te komen of er sprake was van een machts- en afhankelijkheidsrelatie. Ook is het volgens de experts van belang om te kijken op wat voor manier de pleger macht heeft over het slachtoffer, waarom degene zoiets kon doen (bijvoorbeeld afhankelijkheid) en welke middelen en strategieën er zijn ingezet. Een expert noemt de recente gebeurtenissen in de TV-show *The Voice* waarin er sprake is van privilege en manipulatie om een seksuele handeling van iemand anders gedaan te krijgen. Het gaat volgens degene ook over *entitlement* waarin men niet bewust hoeft te zijn van hoe hun gedragingen overkomen op de ander ("*ik mag mijn seksuele behoeften op je loslaten*, *ik hoef daar geen rekenschap over te geven, dat hoort bij mijn* '*man-zijn*'"). Bovendien is het slachtoffer vaak ook afhankelijk van de pleger voor zijn of haar loopbaanmogelijkheden, vaste dienst etc.

Slachtofferprofielen
Volgens de experts is de groep slachtoffers heel divers en is er vaak sprake van een of meerdere 'kwetsbaarheden'. Die kwetsbaarheden wisselen per context (in het uitgaansleven is dit bijvoorbeeld anders dan binnen de familie). Als een ervaring met seksueel geweld niet valt binnen het stereotype (bijvoorbeeld "een man met een mes in de bosjes"), dan is het voor slachtoffers soms moeilijker om zichzelf als slachtoffer te erkennen en om erkenning te krijgen. Dat kan beschadigend zijn, met gevolgen voor psychische problematiek of lichaamsbeleving ontstaat. Het is daarom van belang om juist het brede spectrum aan ervaringen in kaart te brengen. Ook van groepen die nu nog niet in de PHGSG aan bod komen, zoals lhbti+ personen en jongeren vanaf 12 jaar

genoemd. De experts zouden willen weten wat seksueel geweld doet met je gender- en seksuele identiteit en vinden het belangrijk om te differentiëren welke ervaring mensen op het lhbti+ spectrum hebben.

Tot slot werd ook genoemd hoe belangrijk het is om middelengebruik te verhelderen, aangezien alcohol en drugs vaak betrokken zijn bij seksueel grensoverschrijdend gedrag. Slachtoffers weten vaak niet of ze verkracht zijn op het moment dat ze dronken waren, of zijn juist bang om als niet geloofwaardig over te komen.

2.3 Begrippenkader

Op basis van het literatuuronderzoek, de input van experts en mogelijkheden die er waren binnen de PHGSG maken wij een verdiepingsslag op de onderstaande fenomenen. In de bijlage staan deze fenomenen met hun bijbehorende items.

1. **Offline verbale seksuele intimidatie**: Ongewild aandringen op seks of op een date en/of het maken van seksueel kwetsende opmerkingen. Bijvoorbeeld "*Iemand bleef aandringen op seks met hem/haar, terwijl u dat niet wilde"*
2. **Online verbale seksuele intimidatie**: Naast online ongewild aandringen en seksueel kwetsende opmerkingen maken, valt hier ook onder het slachtoffer online dwingen tot het versturen van beelden, zich uit te kleden of geld over te maken. Bijvoorbeeld "*Iemand dwong u online tot het overmaken van geld, door te dreigen met het verspreiden van naaktfoto's of seksfilmpjes van u*"
3. **Offline non-verbale seksuele intimidatie**: Het ongewild maken of delen van offline seksuele beelden van iemand, of het ongewild bekijken van diegene, of het ongewild tonen van seksueel getinte bewegingen of lichaamsdelen. Bijvoorbeeld "*Iemand liet zijn/haar billen, geslachtsdelen of borsten aan u zien, terwijl u dat niet wilde*"
4. **Online non-verbale seksuele intimidatie:** Het ongewild maken, delen of tonen van online seksueel getint beeldmateriaal. Bijvoorbeeld "*Iemand stuurde u naaktfoto's of seksfilmpjes toe van hem/haar of iemand anders, terwijl u dat niet wilde*"
5. **Fysiek seksueel geweld zonder penetratie:** Het ongewild gezoend of aangeraakt worden door een ander. Bijvoorbeeld "*Iemand raakte u op een seksuele manier aan, terwijl u dat niet wilde*"
6. **Fysiek seksueel geweld met penetratie:** Fysiek seksueel geweld (manuele, orale, vaginale of anale seks tegen de wil) waarbij penetratie plaatsvindt of kan plaatsvinden. Bijvoorbeeld "*Penis of voorwerp in de vagina, terwijl u dat niet wilde*"

Fenomenen gekenmerkt door de pleger: Door alle vormen van seksuele grensoverschrijding te combineren met kenmerken van de pleger(s) onderscheiden we de volgende fenomenen (zowel online als offline):

7. **Seksuele grensoverschrijding bij daten:** De pleger is iemand met wie het slachtoffer een date had / net ontmoet had
8. **Seksuele grensoverschrijding door partner**: De pleger is een (ex)-partner

9. **Seksuele grensoverschrijding in een machtsrelatie (#MeToo)**: De pleger is iemand waarbij er sprake is van een machtsrelatie, bijvoorbeeld een leidinggevende, coach/trainer, religieuze leider, docent of arts/zorgverlener.

Tot slot onderscheiden we ook fenomenen die hebben plaatsgevonden door een pleger in een specifieke setting, namelijk het uitgaansleven, in de werkomgeving en in het onderwijs:

10. **Seksuele grensoverschrijding in het uitgaansleven:** De pleger is iemand die het slachtoffer kent van uitgaan of van een feestje
11. **Seksuele grensoverschrijding in de werkomgeving:** De pleger is een leidinggevende of collega
12. **Seksuele grensoverschrijding in het onderwijs:** De pleger is docent, medeleerling of medestudent

3 Resultaten

Hieronder starten we met een beschrijving van de steekproef uitgesplitst naar achtergrondkenmerken. Vervolgens beschrijven we de 12 fenomenen die centraal staan in dit onderzoek. Tot slot wordt er nader ingegaan op verschillen tussen groepen wat betreft de gevolgen van- en het praten over seksueel geweld en is sluiten we af met de meest voorkomende plegers.

De fenomenen zijn als volgt onderverdeeld:
1-4: Seksuele intimidatie, offline en online
5-6: Fysiek seksueel geweld met en zonder penetratie
7-9: Seksuele grensoverschrijding en pleger kenmerken
10-12: Seksuele grensoverschrijding door plegers in specifieke settings

In tabel 2 zijn de jaarprevalenties voor alle fenomenen van seksueel geweld naar geslacht terug te vinden. Vrijwel alle fenomenen komen vaker voor bij vrouwen dan mannen. Onder vrouwen komt offline verbale (7,3%) en non-verbale seksuele intimidatie (7,4%) het vaakst voor, gevolgd door online verbale seksuele intimidatie (5,6%). Onder mannen komt verbale seksuele intimidatie het vaakst voor, namelijk 3,5% van de mannen heeft online verbale seksuele intimidatie meegemaakt en 2,5% offline in de afgelopen 12 maanden. Verder valt op dat bij zowel mannen als vrouwen seksueel geweld door een date of iemand die ze net ontmoet hebben (0,5% om 1,6%) of door een (ex)-partner (0,4% om 1,5%) relatief vaak plaatsvindt. Wat betreft de setting komt het bij vrouwen veel voor in het uitgaansleven (2,8%), terwijl bij mannen juist in de werkomgeving (1,1%).

Tabel 2. Prevalentie fenomenen seksueel geweld

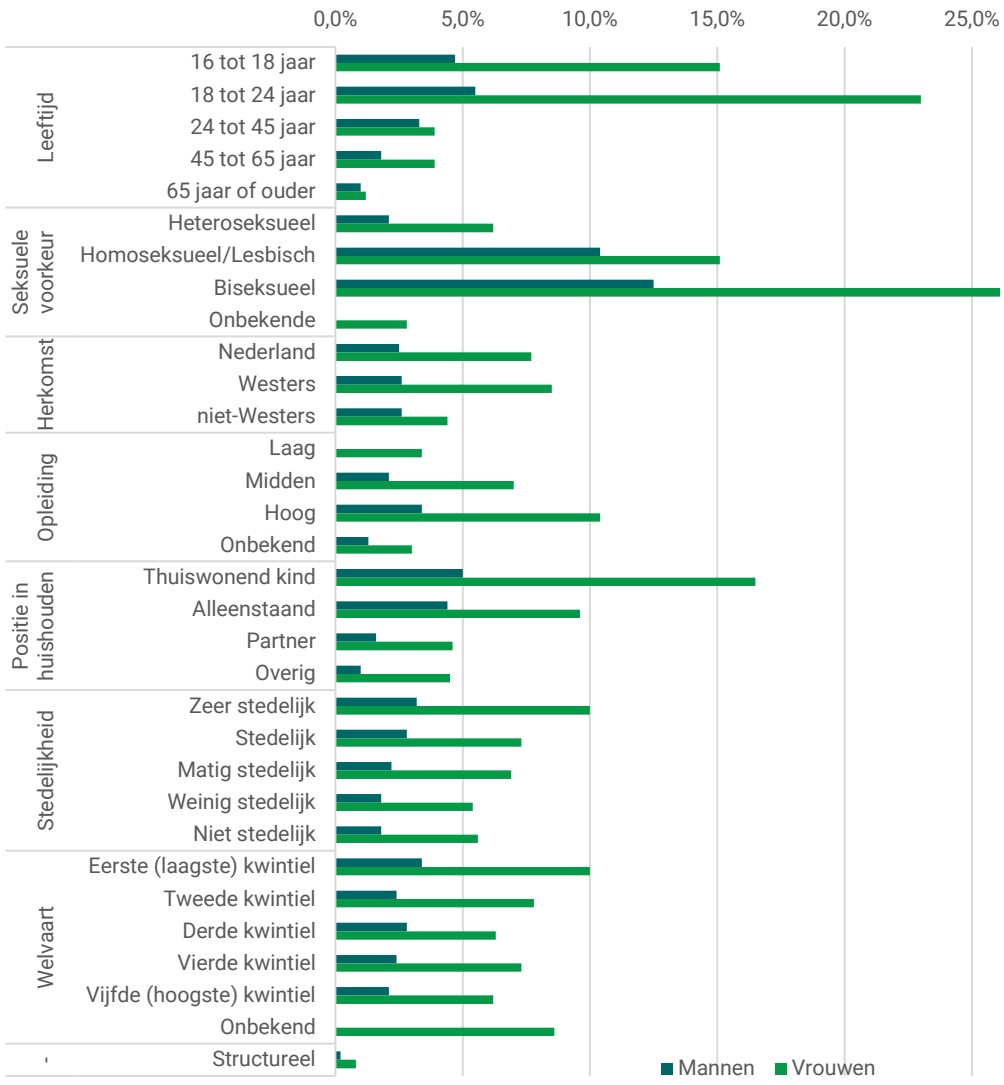
	Prevalentie	
Fenomeen	**Mannen**	**Vrouwen**
1. Offline verbale seksuele intimidatie	2,5%	7,3%
2. Online verbale seksuele intimidatie	3,5%	5,6%
3. Offline non-verbale seksuele intimidatie	1,3%	7,4%
4. Online non-verbale seksuele intimidatie	1,4%	3,5%
5. Fysiek seksueel geweld zonder penetratie	1,4%	4,8%
6. Fysiek seksueel geweld met penetratie	0,2%	0,9%
7. Seksuele grensoverschrijding bij daten	0,5%	1,6%
8. Seksuele grensoverschrijding door (ex)-partner	0,4%	1,5%
9. Seksuele grensoverschrijding in machtsrelatie #MeToo	0,3%	0,7%
10. Seksuele grensoverschrijding in het uitgaansleven	0,8%	2,8%
11. Seksuele grensoverschrijding in de werkomgeving	1,1%	2,2%
12. Seksuele grensoverschrijding in het onderwijs	0,5%	1,1%

3.1 Achtergrondkenmerken per fenomeen

1. Offline verbale seksuele intimidatie

Zoals te zien in figuur 1 krijgen vrouwen in elke groep vaker te maken met offline verbale seksuele intimidatie dan mannen. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om het ongewild aandringen tot seks of op een date. Biseksuelen maken dit het vaakst mee, namelijk een kwart (26,3%) van de biseksuele vrouwen en een op de acht (12,5%) biseksuele mannen maakte offline verbale seksuele intimidatie in de afgelopen 12 maanden mee. Ook jongere vrouwen van 18 tot 24 jaar maken het relatief vaak mee, namelijk een kwart (23,0%) werd in de afgelopen 12 maanden offline seksueel geïntimideerd. Dat is vier keer zo vaak als hun mannelijke leeftijdsgenoten. Verder valt op dat er meer offline verbale seksuele intimidatie plaatsvindt wanneer vrouwen hoger opgeleid zijn. Tot slot zien we dat zowel mannelijke als vrouwelijke slachtoffers vaak thuiswonend zijn (5% om 16,5%), zeer stedelijk wonen (3,2% om 10,0%) en in het eerste (laagste) inkomenskwintiel vallen (3,4% om 10,0%). Bij 0,8% van de vrouwen en 0,2% van de mannen gebeurt de offline verbale seksuele intimidatie structureel, oftewel minimaal een keer per maand.

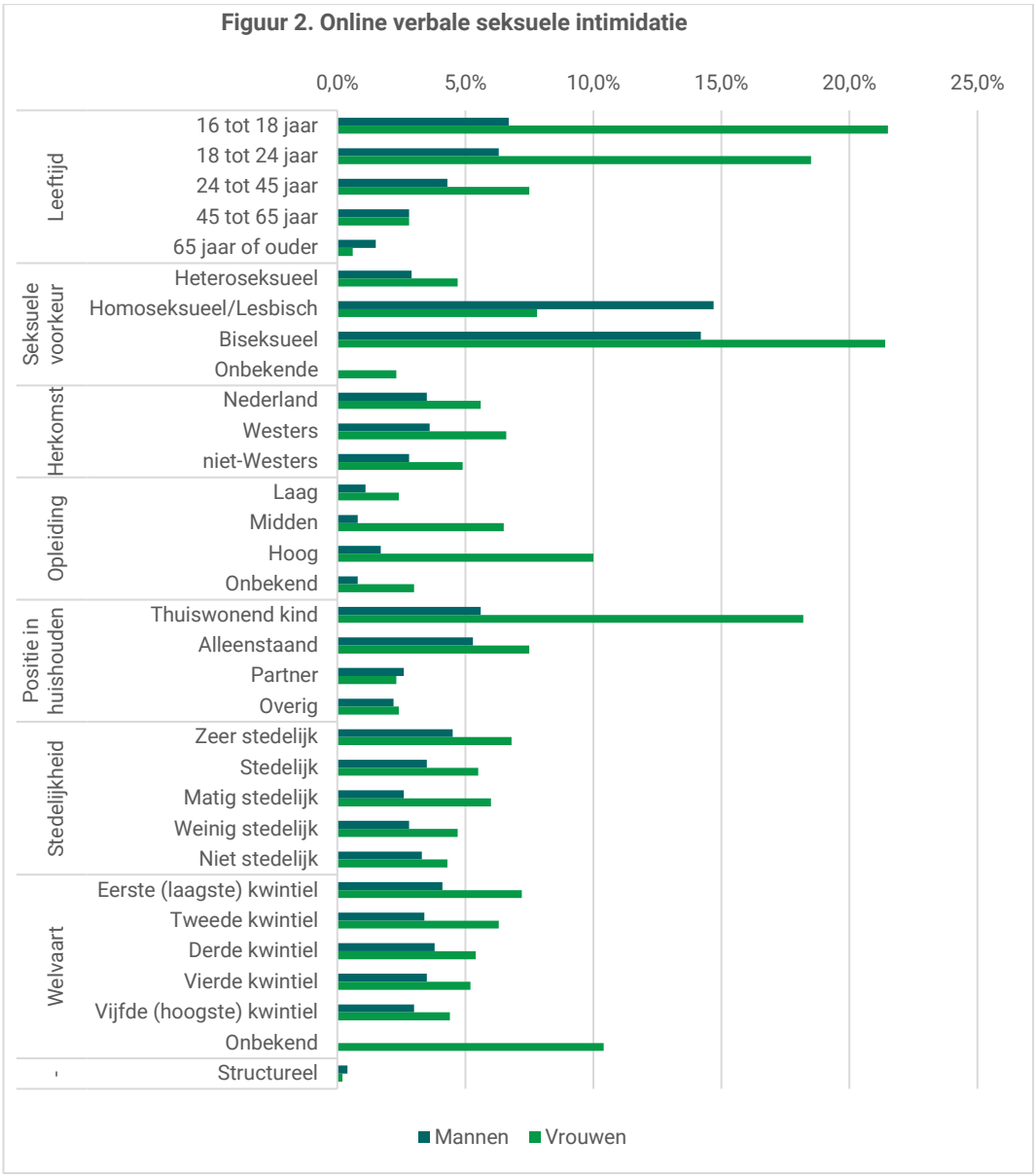
Figuur 1. Offline verbale seksuele intimidatie

2. Online verbale seksuele intimidatie

Bij online verbale seksuele intimidatie kan het bijvoorbeeld gaan om vervelende seksueel getinte opmerkingen online of het online aandringen op een date. Ook deze vorm van verbale seksuele intimidatie komt bijna in elke subgroep vaker voor onder vrouwen dan mannen, zoals te zien in figuur 2. Uitgezonderd zijn homoseksuele mannen die online verbale seksuele intimidatie bijna twee keer zo vaak (14,7%) meemaken als lesbische vrouwen (7,8%). Verder valt op dat offline verbale seksuele intimidatie, net zoals het offline gebeurt, ook onder biseksuele vrouwen (21,4%) en jonge vrouwen van 16 tot 18 jaar (21,5%) en van 18 tot 24 jaar (18,5%) het vaakst voorkomt. Ook bij dit fenomeen zien we dat dit vaker voorkomt naarmate vrouwen hoger opgeleid zijn en onder thuiswonende jonge vrouwen (18,2%). Bij 0,4% van de mannen en 0,2% van de vrouwen gebeurt dit structureel.

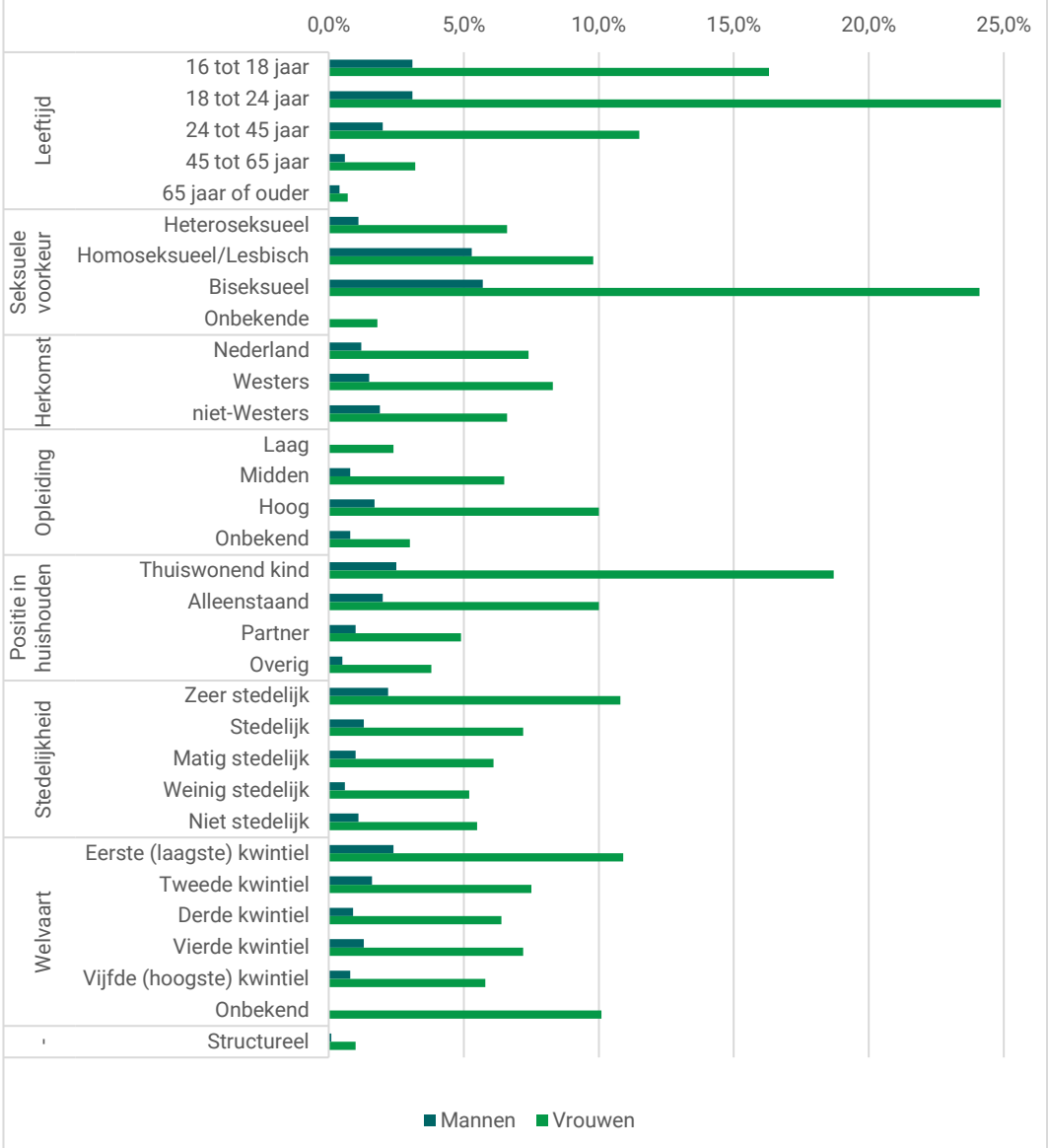
Figuur 2. Online verbale seksuele intimidatie

3. Offline non-verbale seksuele intimidatie

Offline non-verbale seksuele intimidatie kan bijvoorbeeld inhouden dat iemand ongevraagd seksueel getinte bewegingen naar je maakt of zijn/haar geslachtsdelen toont. Figuur 3 geeft een vergelijkbaar patroon weer als de eerder genoemde fenomenen, namelijk dat vrouwen in elke subgroep het veel vaker meemaken dan mannen. Ongeveer een kwart van de biseksuele vrouwen (24,1%) en vrouwen van 18 tot 24 jaar (24,9%) maakt offline non-verbale seksuele intimidatie mee. Ook onder thuiswonende jonge vrouwen komt het relatief vaak (18,7%) voor. Bij mannen zijn het vooral biseksuele (5,7%) en homoseksuele mannen (5,3%) die hier mee te maken krijgen. Ook komt het relatief vaak voor onder de jongste groepen mannen van 16 tot 18 jaar en 18 tot 24 jaar (3,1%). Net zoals bij offline en online verbale seksuele intimidatie, is hier ook te zien dat het percentage hoger is naarmate vrouwen hoger opgeleid zijn en wanneer vrouwen in het laagste inkomenskwintiel vallen. Verder gebeurt offline non-verbale seksuele intimidatie structureel bij 0,1% van de mannen en 1,0% van de vrouwen.

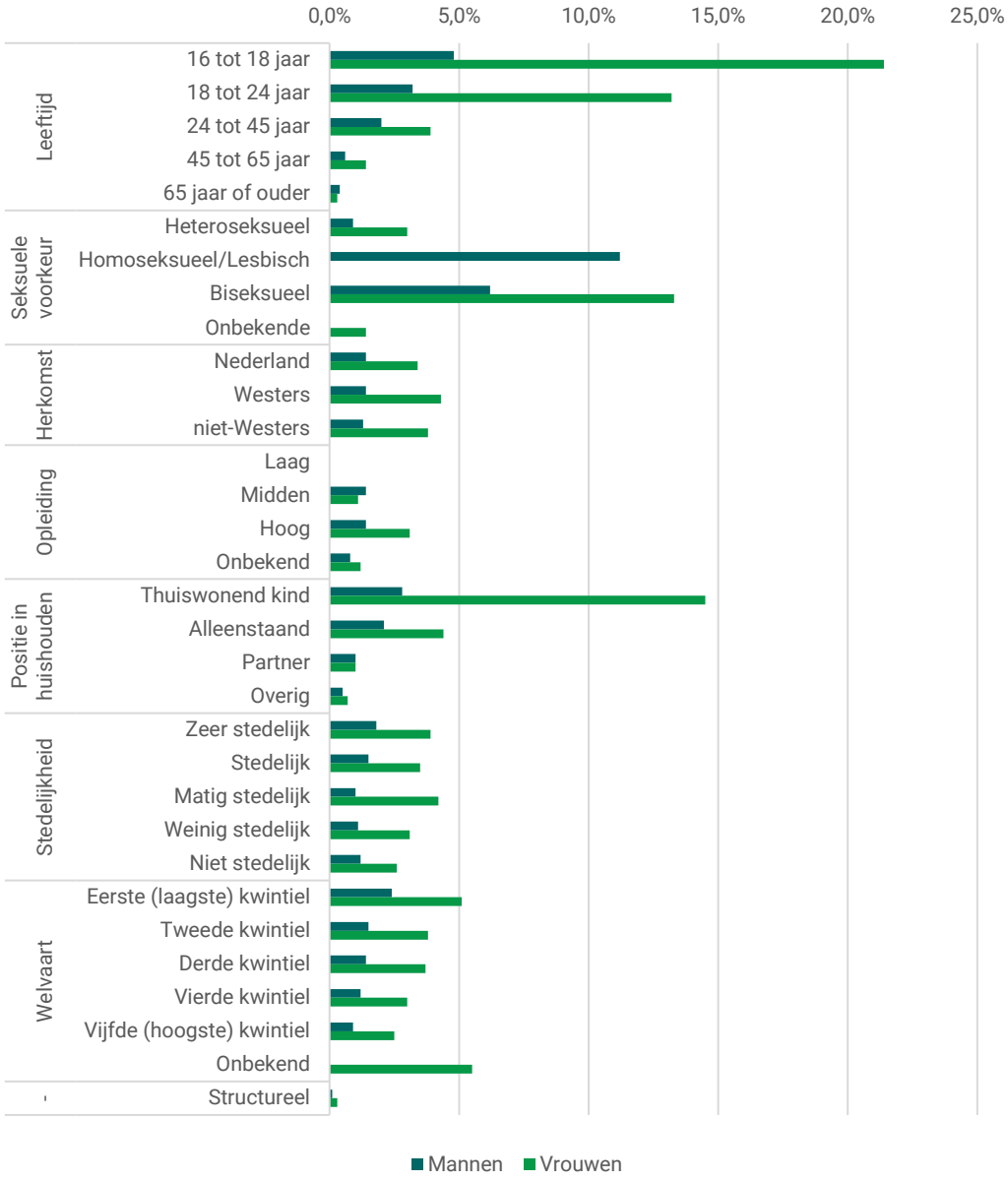
Figuur 3. Offline non-verbale seksuele intimidatie

4. Online non-verbale seksuele intimidatie

Online non-verbale seksuele intimidatie kan bijvoorbeeld gaan om het ongewild ontvangen van een foto van geslachtsdelen of het ongevraagd doorsturen van seksueel getinte beelden. Figuur 4 laat zien dat de jongste groep vrouwen van 16 tot 18 jaar het vaakst (21,4%) te maken krijgt met online non-verbale seksuele intimidatie. Vergelijkbaar met online verbale seksuele intimidatie geldt voor non-verbale seksuele intimidatie ook dat wat mannen betreft vooral homoseksuele mannen (11,2%) hier mee te maken krijgen. Het percentage biseksuele mannen en vrouwen dat te maken krijgt met online non-verbale seksuele intimidatie is respectievelijk 6,2% en 13,3%. Ook hier geldt dat vooral thuiswonende jonge vrouwen (14,5%), hoger opgeleide vrouwen (3,1%) en vrouwen uit het eerste (laagste) inkomenskwintiel (5,1%) slachtoffer zijn van online non-verbale seksuele intimidatie. Verder valt op dat dit fenomeen vaker voorkomt als vrouwen hoger opgeleid zijn en zeer stedelijk wonen. Bij 0,1% van de mannen en 0,3% van de vrouwen gebeurt het structureel.

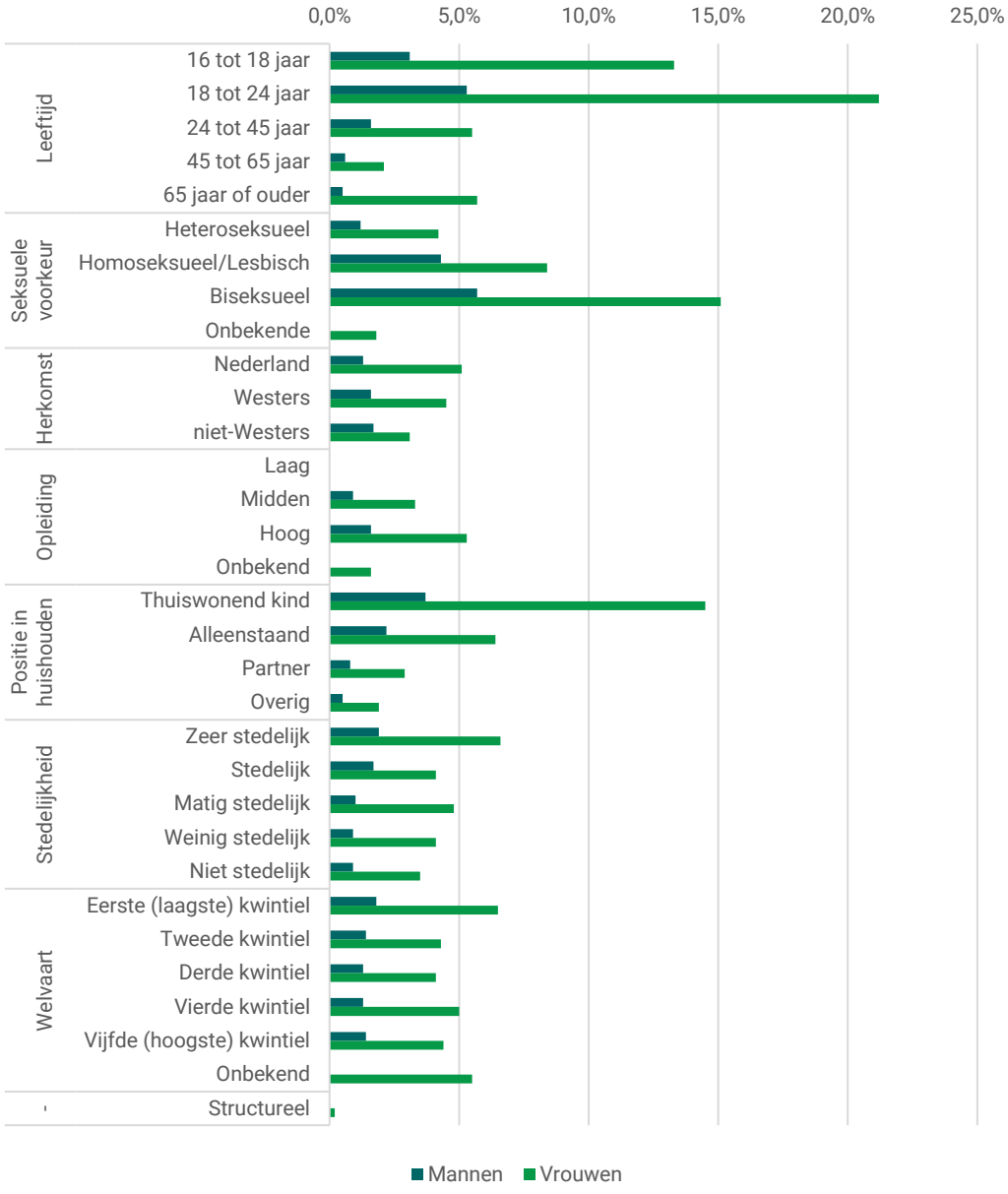
Figuur 4. Online non-verbale seksuele intimidatie

5. Fysiek seksueel geweld zonder penetratie

Bij fysiek seksueel geweld zonder penetratie gaat het om ongewild zoenen of aangeraakt worden. Zoals te zien in figuur 5 komt fysiek seksueel geweld zonder penetratie veruit het meeste voor onder vrouwen van 18 tot 24 jaar (21,2%) en biseksuele vrouwen (15,1%). In lijn met de eerder genoemde fenomenen, zien we dat fysiek seksueel geweld zonder penetratie ook met name voorkomt onder nog thuiswonende kinderen (M:3,7% om V:14,5%), personen woonachtig in zeer stedelijke gebieden (1,9% om 6,6%) en in het eerste (laagste) inkomenskwintiel (1,8% om 6,5%). Ook onder hoger opgeleide vrouwen komt het relatief vaak voor (5,3%). Bij 0,2% van de vrouwen gebeurt het structureel.

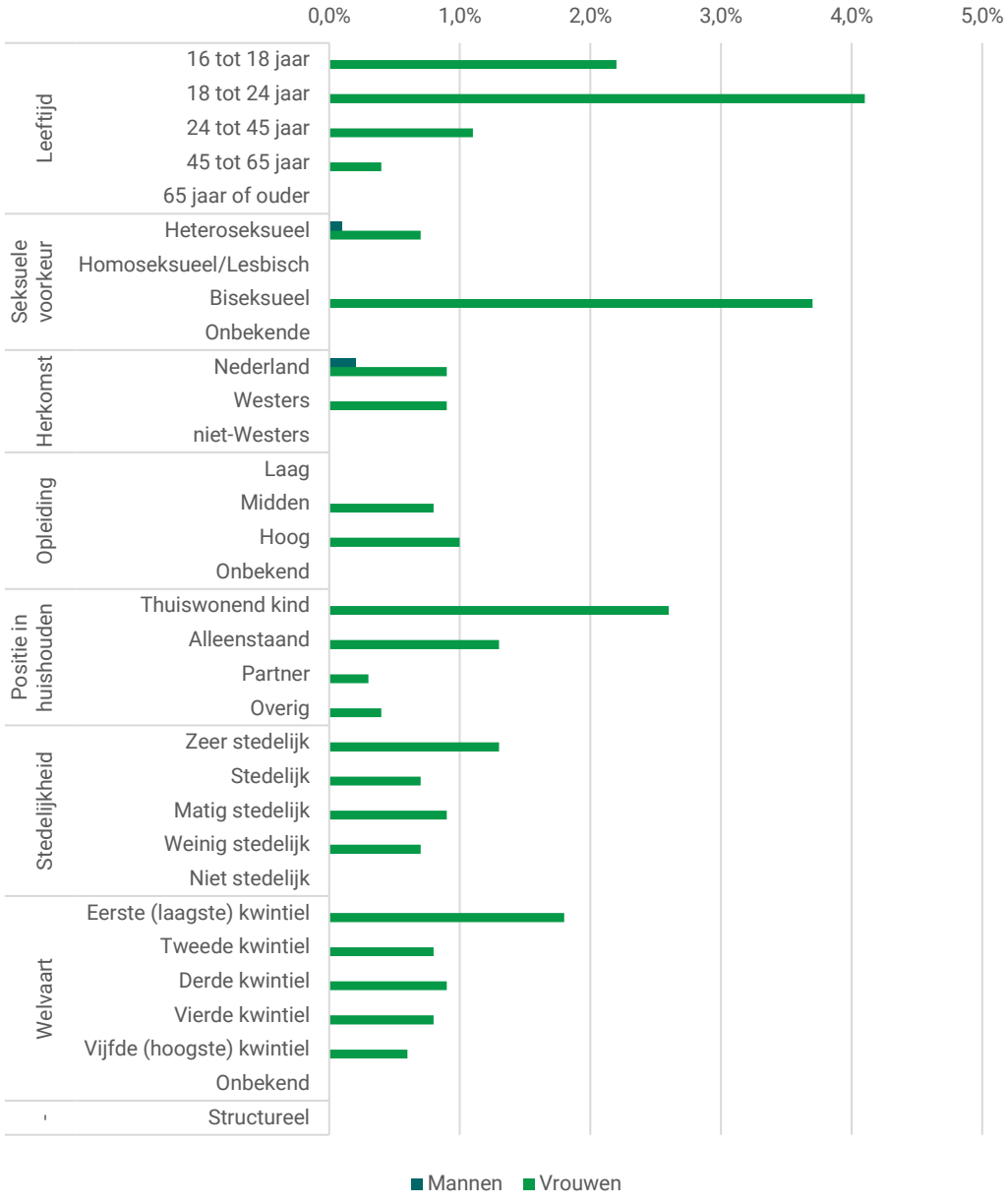
Figuur 5. Fysiek seksueel geweld zonder penetratie

6. Fysiek seksueel geweld met penetratie[e]

Fysiek seksueel geweld met penetratie kan bijvoorbeeld gaan om vingeren, orale seks of vaginale penetratie tegen de wil. Figuur 6 laat zien dat fysiek seksueel geweld met penetratie vrijwel niet voorkomt bij mannen. Dit fenomeen komt veruit het meeste voor onder jonge vrouwen (18 tot 24 jaar) (4,1%) en biseksuele vrouwen (3,7%). Ook hier is hetzelfde patroon terug te zien, namelijk dat thuiswonende vrouwen (2,6%), vrouwen die zeer stedelijk wonen (1,3%) en vrouwen in het eerste (laagste) inkomenskwintiel (1,8%) vallen, relatief veel mee te maken krijgen.

Figuur 6. Fysiek seksueel geweld met penetratie

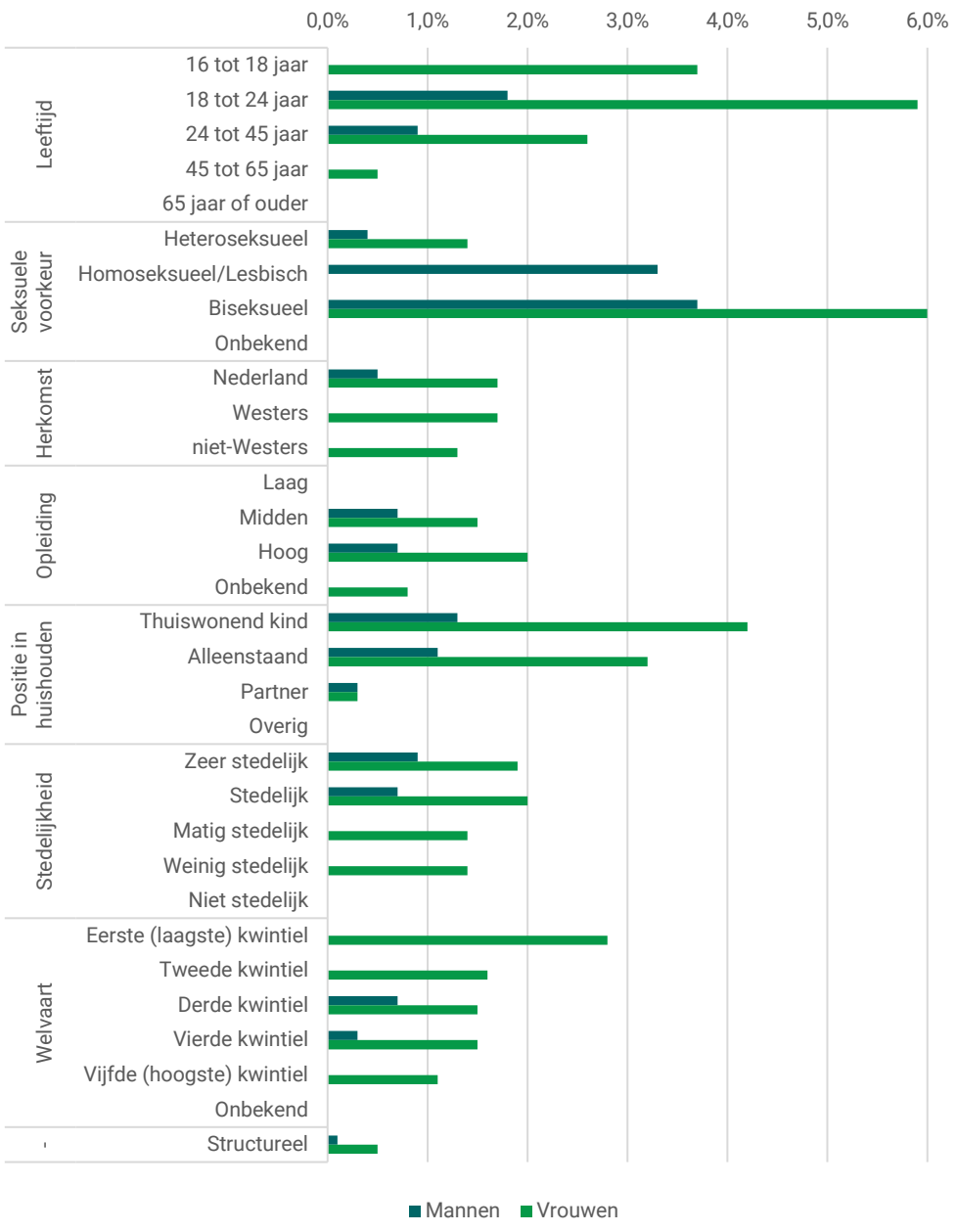

[e] De eerste vijf figuren hebben een andere schaalverdeling dan figuur 6 t/m 12, omdat de laatste paar fenomenen veel minder vaak voorkomen.

7. Seksuele grensoverschrijding bij het daten

Wat betreft seksuele grensoverschrijding met een date, of met iemand die het slachtoffer net ontmoet heeft, zien we in figuur 7 een vergelijkbaar patroon met de eerdergenoemde fenomenen. Het komt veel vaker voor onder vrouwen dan mannen. Met name onder jongere vrouwen van 18 tot 24 jaar (5,9%) en biseksuele vrouwen (6,0%) komt seksueel geweld bij het daten vaak voor. Ook zien we dat dit fenomeen vaker voorkomt als vrouwen hoger opgeleid zijn of in het eerste (laagste) inkomenskwintiel vallen. Bij mannen komt het vooral onder biseksuele (3,7%) en homoseksuele (3,3%) mannen voor. Verder heeft een relatief hoog aantal thuiswonende (4,2% om 1,3%) en alleenstaande (3,2% om 1,1%) mannen en vrouwen ervaring met seksueel geweld bij daten. Bij 0,1% van de mannen en 0,5% van de vrouwen gebeurt het structureel.

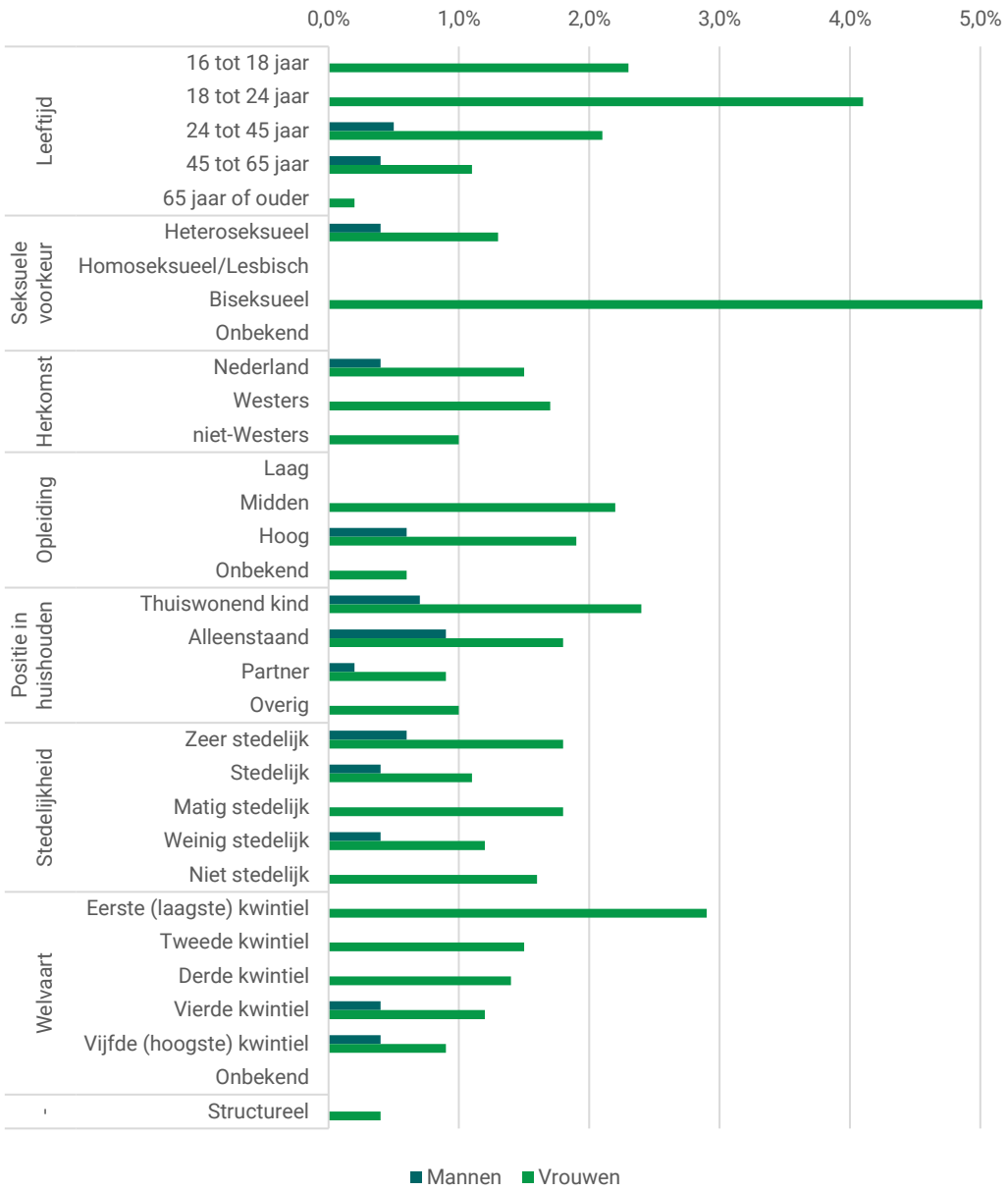
Figuur 7. Seksuele grensoverschrijding bij daten

8. Seksuele grensoverschrijding door (ex)-partner

In figuur 8 is te zien dat seksuele grensoverschrijding door een mannelijke of vrouwelijke (ex-)partner voornamelijk voorkomt onder vrouwen van 18 tot 24 jaar (4,1%), biseksuele vrouwen (5,1%), alleenstaande vrouwen (2,8%) en vrouwen die in het eerste (laagste) inkomenskwintiel (2,9%) vallen. Bij mannen zijn het relatief vaak alleenstaanden (0,8%), thuiswonenden (0,7%) en mannen die zeer stedelijk (0,6%) wonen. Ongeveer 0,4% van de vrouwen ervaart structureel seksuele grensoverschrijding door een (ex)-partner.

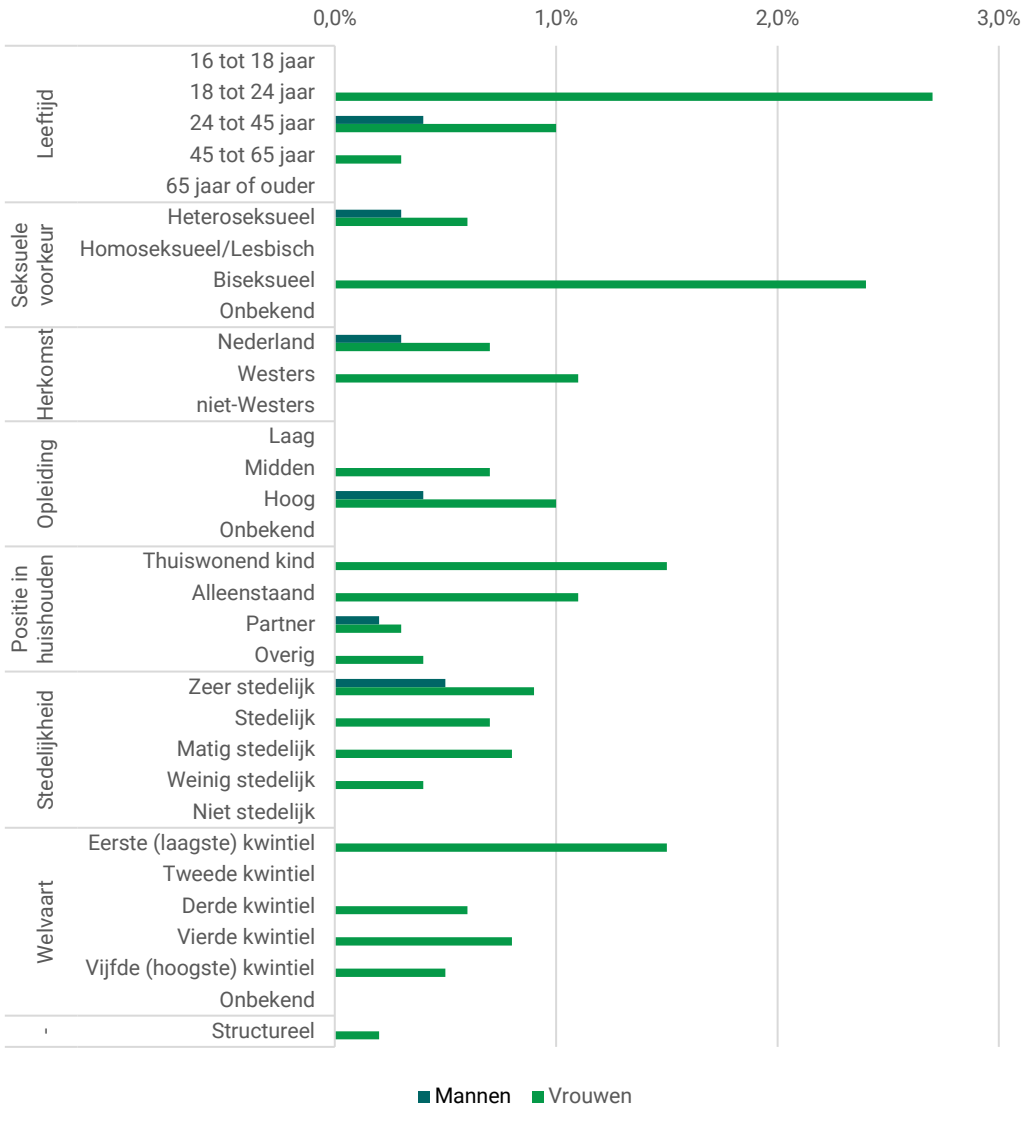
Figuur 8. Seksuele grensoverschrijding door (ex)-partner

9. Seksuele grensoverschrijding in een machtsrelatie (#MeToo)

Figuur 9 laat zien dat seksuele grensoverschrijding in een machtsrelatie, bijvoorbeeld door een leidinggevende of docent, net zoals bij de andere partnerkenmerken relatief vaak voorkomt onder vrouwen van 18 tot 24 jaar (2,7%) en biseksuele vrouwen (2,4%). Ook thuiswonende vrouwen en vrouwen die in het eerste (laagste) inkomenskwintiel vallen maken het relatief vaak (1,5%) mee. Bij mannen komt het een stuk minder voor. Voor de mannen van wie de cijfers bekend zijn, kunnen we zien dat het voorkomt onder mannen die zeer stedelijk wonen (0,5%), 24 tot 45 jaar zijn (0,4%), hoogopgeleide mannen (0,4%), mannen zonder migratieachtergrond (0,3%) en mannen met een heteroseksuele oriëntatie (0,3%). Bij 0,2% van de vrouwen gebeurt het structureel.

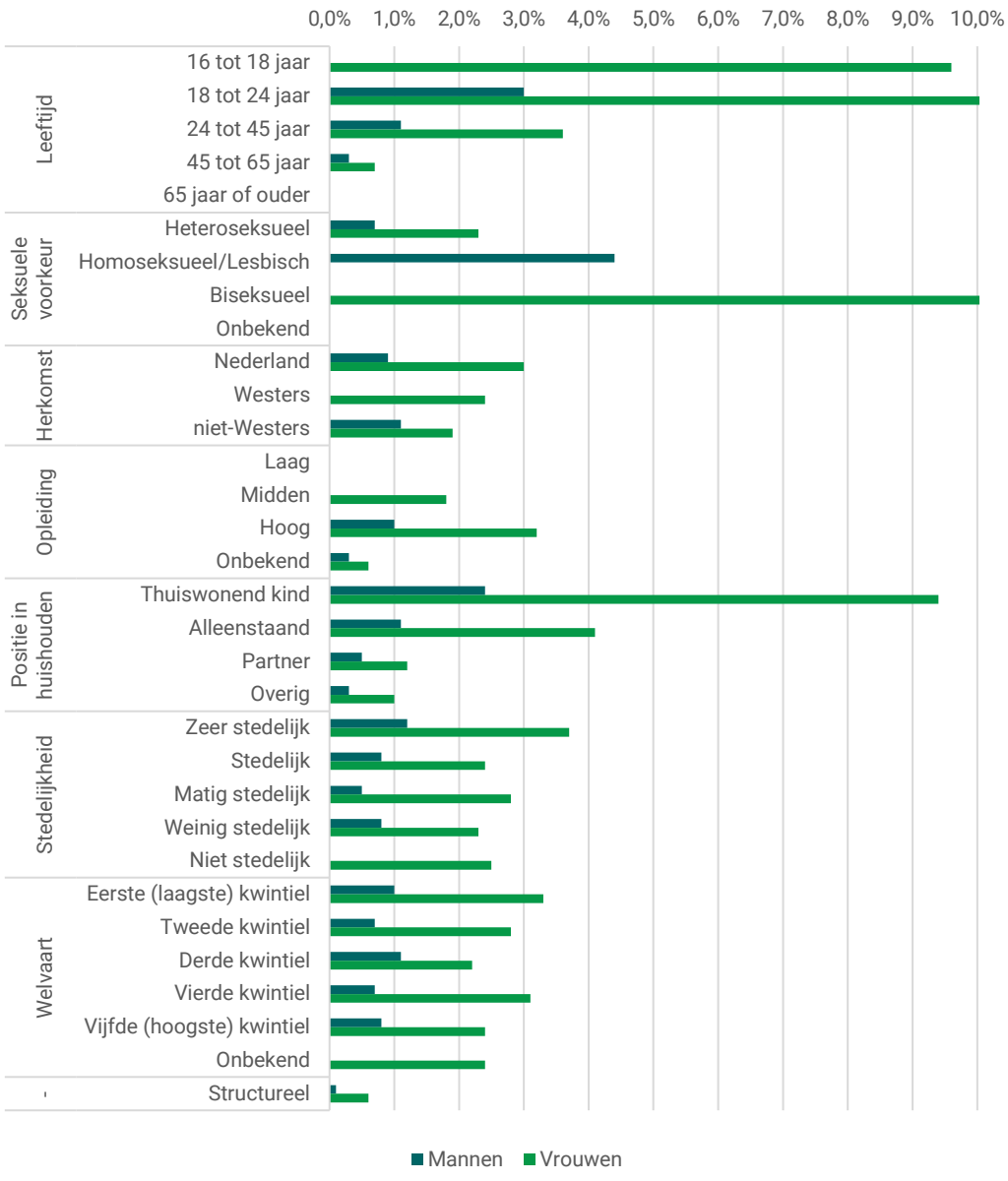
Figuur 9. Seksuele grensoverschrijding in een machtsrelatie (#MeToo)

10. Seksuele grensoverschrijding in het uitgaansleven

Als het gaat om seksuele grensoverschrijding door iemand die het slachtoffer kent van een feestje of uitgaan is te zien in figuur 10 dat het vaak voorkomt onder jongere vrouwen van 16 tot 18 jaar (9,2%) of 18 tot 24 jaar (13,2%), en onder biseksuele vrouwen (11,1%) en thuiswonende jonge vrouwen (9,4%). Bij mannen zijn het vooral homoseksuele mannen (4,4%), jonge mannen van 18 tot 24 jaar (3,0%) en thuiswonende jonge mannen (2,4%). Verder valt op dat dit fenomeen relatief vaak voorkomt bij mannen en vrouwen die zeer stedelijk wonen (1,2% om 3,7%). Bij 0,1% van de mannen en 0,6% van de vrouwen gebeurde dit structureel.

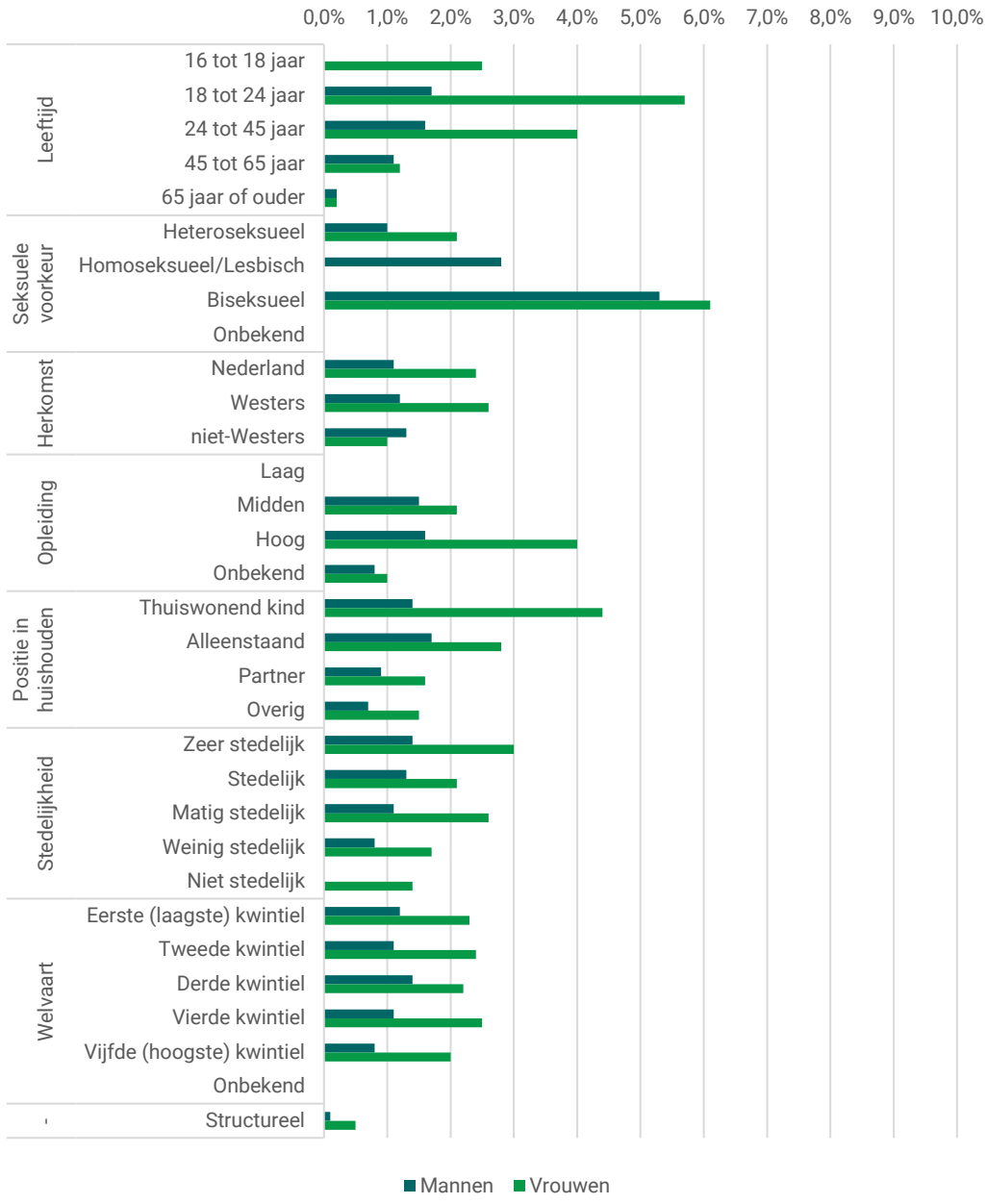
Figuur 10. Seksuele grensoverschrijding in het uitgaansleven

11. Seksuele grensoverschrijding in de werkomgeving

Seksuele grensoverschrijding in de werkomgeving (door een leidinggevende of collega) komt net zoals andere fenomenen ook het vaakst voor onder vrouwen van 18 tot 24 jaar (5,7%) en biseksuele vrouwen (6,1%), zoals te zien in figuur 11. Bij dit fenomeen zien we ook dat het relatief vaak onder hoogopgeleide vrouwen en vrouwen van 24 tot 45 jaar (4,0%) voorkomt. Bij mannen zijn het vooral biseksuele (5,3%) en homoseksuele (2,8%) mannen die hier mee te maken hebben gehad in de afgelopen 12 maanden. Ook mannen en vrouwen die zeer stedelijk wonen maken het relatief vaak mee (3,0% om 1,4%). Bij 0,1% van de mannen en 0,5% van de vrouwen gebeurde dit structureel.

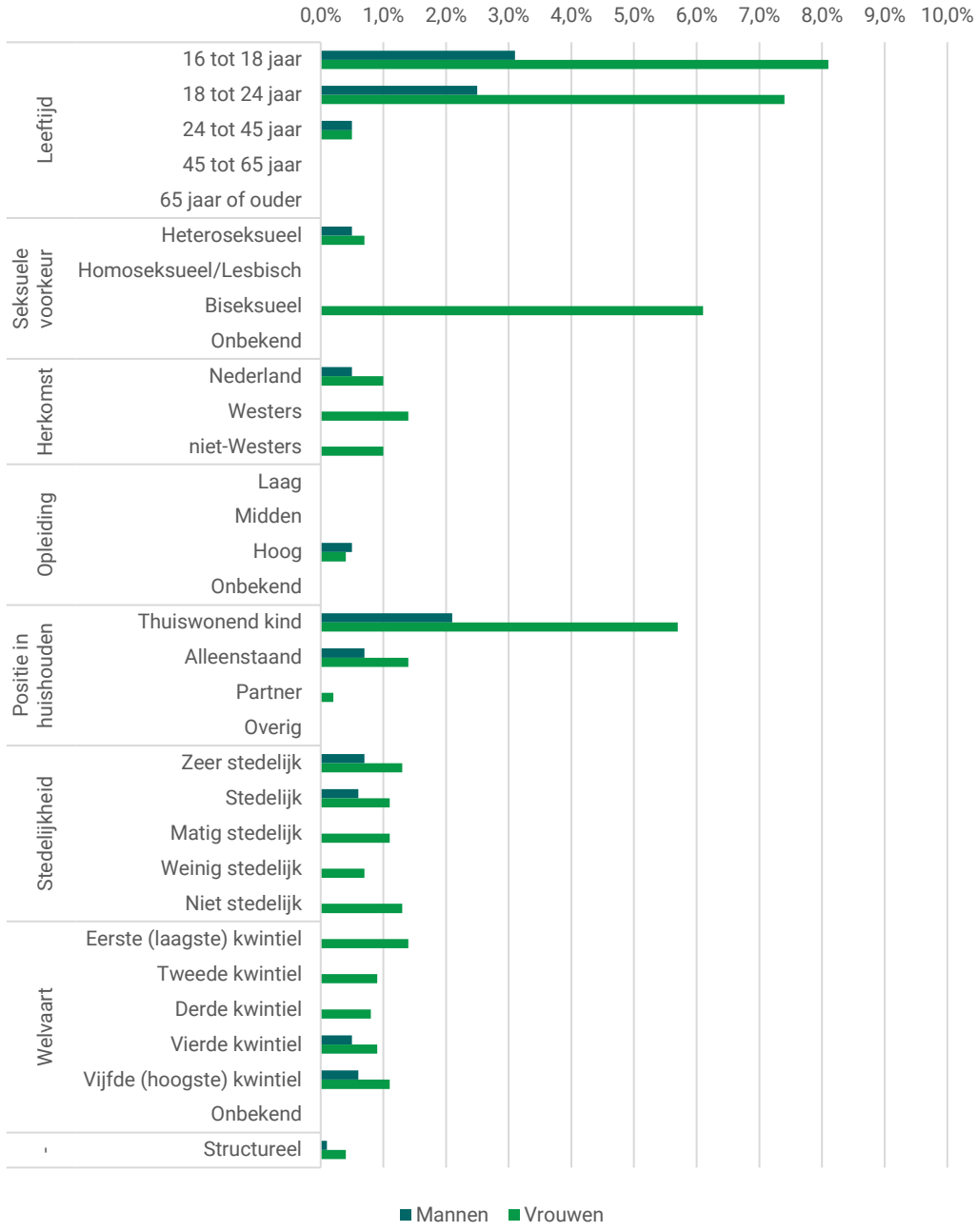
Figuur 11. Seksuele grensoverschrijding in de werkomgeving

12. Seksueel geweld in het onderwijs

Seksueel geweld in het onderwijs, bijvoorbeeld door een docent of medeleerling, komt het vaakst voor onder de jongste groep leerlingen van 16 tot 18 jaar (m:3,1% om v:8,1%) en van 18 tot 24 jaar (2,5% om 7,4%) (zie figuur 12). Ook biseksuele vrouwen (6,1%) krijgen hier vaak mee te maken. Verder zijn het vooral ook thuiswonende jongeren (m:2,1% om v:5,7%) die het overkomt. Bij 0,1% van de mannen en 0,4% van de vrouwen gebeurde dit structureel.

Figuur 12. Seksuele grensoverschrijding in het onderwijs

3.2 Gevolgen van, praten over en plegers van seksuele grensoverschrijding

3.2.1 Gevolgen van seksuele grensoverschrijding

Tabel 3 geeft weer welke gevolgen slachtoffers van seksuele grensoverschrijding ondervonden. Deze gevolgen zijn opgedeeld in drie categorieën, namelijk i) lichamelijke- en/of psychische problemen, ii) seksuele- en/of relatieproblemen en iii) problemen in de werkomgeving, met familie of anders. Zoals te zien in tabel 3 ondervinden de meeste groepen lichamelijke- en/of psychische gevolgen van seksuele grensoverschrijding.

Voor biseksuele mannen en vrouwen die seksuele grensoverschrijding ervoeren, geldt dat 17,6% om 18,6% lichamelijke- en/of psychische gevolgen ondervond. Ook Nederlandse mannen (8,3%), alleenstaande mannen (11,8%) en mannen in het laagste inkomenskwintiel (12,7%) geven relatief vaak aan lichamelijke en/of psychische gevolgen te hebben ondervonden. Vrouwen die niet stedelijk woonden (10,6%) en vrouwen in het laagste inkomenskwintiel (11,8%) ondervonden relatief vaak relatie- en of seksuele problemen.

Tabel 3. Gevolgen van seksuele grensoverschrijding

	Man (N = 862)			Vrouw (N = 2110)		
	Lichamelijk/ psychisch	Seksueel/ relatie	Werk, familie, anders	Lichamelijk/ psychisch	Seksueel relatie	Werk, familie, anders
Leeftijd						
16-18 jaar	-	-	-	13,9%	6,9%	6,0%
18-24 jaar	-	-	-	13,3%	8,8%	5,7%
24-45 jaar	10,9%	6,8%	-	12,9%	7,8%	7,9%
45-65 jaar	5,4%	-	-	11,7%	7,3%	8,4%
65+	-	-	-	11,2%	-	9,9%
Seksuele voorkeur						
Hetero	6,3%	5,1%	2,9%	11,3%	6,8%	7,2%
Homo/ lesbisch	-	-	-	-	-	-
Biseksueel	17,6%	-	-	18,6%	11,9%	7,8%
Onbekend	-	-	-	-	-	-
Herkomst						
Nederlands	8,3%	5,1%	3,3%	12,8%	7,9%	7,2%
Westers	-	-	-	14,2%	7,9%	9,0%
niet-westers	-	-	-	11,4%	-	-
Opleidingsniveau (25-65 jaar)						
Laag	-	-	-	-	-	-
Midden	15,0%	-	-	17,7%	12,5%	10,0%
Hoog	7,3%	3,9%	-	11,0%	5,5%	7,6%
Onbekend	-	-	-	12,6%	10,7%	8,6%
Positie in huishouden						
Thuiswonend	8,0%	8,1%	-	11,5%	6,9%	5,8%
Alleenstaand	11,8%	6,6%	7,0%	14,4%	8,1%	11,3%
Partner	4,4%	2,9%	-	11,5%	7,4%	5,0%
Overig	-	-	-	27,3%	-	-
Stedelijkheid						
Zeer sterk stedelijk	9,4%	5,1%	6,0%	12,5%	6,6%	7,3%
Sterk stedelijk	6,5%	-	-	13,8%	7,6%	8,1%

	Man (N = 862)			Vrouw (N = 2110)		
	Lichamelijk/ psychisch	Seksueel/ relatie	Werk, familie, anders	Lichamelijk/ psychisch	Seksueel relatie	Werk, familie, anders
Matig stedelijk	-	-	-	11,1%	8,1%	8,5%
Weinig stedelijk	9,0%	9,4%	-	11,5%	8,8%	5,4%
Niet stedelijk	-	-	-	17,7%	10,4%	-
Welvaart						
Eerste (laagste) kwintiel	12,7%	-	-	17,9%	11,8%	8,3%
Tweede kwintiel	-	-	-	17,2%	5,6%	8,5%
Derde kwintiel	7,9%	-	-	10,3%	7,3%	8,9%
Vierde kwintiel	-	4,4%	-	10,1%	7,7%	6,6%
Vijfde (hoogste) kwintiel	7,1%	5,3%	-	9,1%	6,0%	4,5%
Onbekend	-	-	-	-	-	-

3.2.2 Praten over seksuele grensoverschrijding

Tabel 4 geeft weer hoeveel slachtoffers van seksuele grensoverschrijding praten met i) hun partner en/of familie, ii) een vriend of vriendin iii) een hulpverlener en/of hulpverleningsinstantie of iv) iemand anders (bijvoorbeeld de politie). In de tabel is te zien dat van degenen die seksueel geweld hebben meegemaakt, vrouwen relatief vaker met iemand over deze ervaring(en) praten dan mannen.

Zowel mannen als vrouwen in de jongere leeftijdsgroepen die seksuele grensoverschrijding hebben meegemaakt praten het vaakst met een vriend of vriendin, gevolgd door een partner en/of familielid. Bijvoorbeeld van de vrouwen van 16 tot 18 jaar praat ongeveer twee derde (67,7%) met een vriend(in) en bij mannen is dat iets minder dan de helft (42,6%). Naarmate mannen ouder worden verandert de gesprekspartner: van de mannen van 65+ praat ongeveer 39,3% met een partner of familielid, tegenover 19,1% van de 18- tot 24-jarige mannen die met een partner of familielid praat over hun ervaring(en) met seksuele grensoverschrijding. Als het gaat om seksuele voorkeur, herkomstgroep en opleidingsniveau zijn er geen grote verschillen: ook deze groepen praten het vaakst over hun ervaring met seksueel geweld met een vriend(in), partner of familielid.

Verder valt op dat mannen met een partner in meer dan de helft (57,8%) van de gevallen met een partner of familielid over seksueel geweld praten. Ook opvallend is dat thuiswonende jongeren (m/v) veel vaker met een vriend(in) praten (m:39,4% om v:65,8%) over hun ervaring met seksueel geweld dan met een partner of familielid (m:17,3% om v:19,0%). Tot slot zien we dat de mannen die in een niet stedelijk gebied wonen het vaakst met een partner of familielid praten (42,1%), terwijl mannen woonachtig in een zeer stedelijk gebied juist het vaakst met een vriend of vriendin (40,2%) praten. Bij vrouwen zijn deze percentages ongeveer even hoog.

Tabel 4. Praten over seksuele grensoverschrijding

	Man (N = 862)				Vrouw (N= 2110)			
	Partner/ familie	Vriend (in)	Hulp-verlening	Anders	Partner/ familie	Vriend (in)	Hulp-verlening	Anders
Leeftijd								
16-18 jaar	-	35,2%	-	-	34,4%	68,5%	-	6,4%
18-24 jaar	19,1%	42,6%	-	-	42,1%	67,7%	5,7%	6,2%
24-45 jaar	31,5%	35,7%	6,0%	11,2%	45,1%	47,7%	7,2%	11,5%
45-65 jaar	32,3%	17,1%	-	11,3%	44,7%	34,3%	6,5%	13,7%
65+	39,2%	18,2%	-	7,5%	38,7%	30,3%	-	8,8%
Seksuele voorkeur								
Hetero	29,6%	29,0%	2,5%	9,7%	42,1%	50,3%	5,8%	10,0%
Homo/lesbisch	27,9%	40,9%	-	-	58,2%	49,0%	-	-
Biseksueel	24,8%	33,3%	-	-	45,9%	59,0%	8,0%	9,6%
Onbekend	-	-	-	-	38,5%	28,6%	-	-
Herkomst								
Nederlands	29,3%	28,7%	4,1%	10,2%	43,3%	52,4%	6,5%	10,9%
Westers	30,1%	39,0%	-	-	42,5%	48,7%	7,8%	8,3%
niet-westers	24,8%	33,8%	-	-	42,0%	46,3%	-	-
Opleidingsniveau (25-65 jaar)								
Laag	-	-	-	-	30,1%	43,2%	-	-
Midden	33,4%	24,9%	-	12,1%	42,9%	39,5%	10,6%	13,4%
Hoog	32,0%	31,9%	4,1%	12,3%	46,1%	47,1%	6,2%	12,0%
Onbekend	33,3%	20,5%	-	9,6%	47,6%	32,6%	-	15,4%
Positie in huishouden								
Thuiswonend	17,3%	39,4%	-	5,6%	39,0%	65,8%	4,5%	6,3%
Alleenstaand	19,0%	36,9%	6,4%	11,2%	31,4%	57,2%	9,3%	12,2%
Partner	44,0%	19,4%	-	10,0%	57,8%	34,3%	5,2%	11,2%
Overig	-	-	-	-	33,5%	54,8%	-	-
Stedelijkheid								
Zeer sterk stedelijk	30,1%	40,2%	4,3%-	9,7%	42,8%	50,5%	5,6%	10,2%
Sterk stedelijk	26,3%	29,0%	-	10,0%	43,6%	49,3%	7,1%	9,1%
Matig stedelijk	25,7%	22,0%	-	9,9%	41,8%	50,5%	5,2%	11,4%
Weinig stedelijk	29,3%	25,4%	-	7,7%	41,7%	47,8%	8,4%	10,4%
Niet stedelijk	42,1%	18,0%	-	-	48,4%	51,1%	-	9,6%
Welvaart								
Eerste (laagste) kwintiel	21,7%	42,3%	-	-	40,2%	53,7%	10,4%	9,5%
Tweede kwintiel	27,9%	26,0%	-	11,3%	40,4%	50,9%	8,7%	9,0%
Derde kwintiel	33,9%	31,2%	-	8,9%	43,2%	48,7%	4,9%	10,6%
Vierde kwintiel	28,3%	23,3%	-	10,6%	45,3%	48,3%	5,0%	11,9%
Vijfde (hoogste) kwintiel	29,8%	28,6%	-	8,%	45,1%	55,2%	4,4%	9,4%
Onbekend	-	64,5%	-	-	45,3%	50,6%	-	-

3.2.3 Plegers seksuele grensoverschrijding

In tabel 5 zijn de plegers weergegeven voor verschillende fenomenen van seksuele grensoverschrijding. In de meeste gevallen is de pleger een bekende. Dit is bijvoorbeeld een date, vriend(in), collega, iemand van uitgaan of iemand waar het slachtoffer al eerder seks mee heeft gehad (maar geen relatie). Van de mannen die offline verbale seksuele intimidatie en offline non-verbale seksuele intimidatie hebben meegemaakt is de pleger in ongeveer driekwart (77,6%) van de gevallen een bekende. Bij vrouwen wordt offline non-verbale seksuele intimidatie (bv straatintimidatie) juist meestal gepleegd door een onbekende (72,1%).

Bij mannen wordt online verbale seksuele intimidatie meestal ((54,1%) gepleegd door een onbekende. terwijl dat bij vrouwen nu juist meestal een bekende pleger is (72,0%). Als het gaat om fysiek seksueel geweld met penetratie, hetgeen bij mannen nauwelijks voorkomt en bij vrouwen wel, is het opvallend hoe vaak bij vrouwen de pleger een partner of ex-partner is (43,2%).

Tabel 5. Plegers seksuele grensoverschrijding

	Man				Vrouw			
	(ex)-partner	Familie-lid	Bekende	Onbekende	(ex)-partner	Familie-lid	Bekende	Onbekende
1. Offline verbale seksuele intimidatie	8,9%	-	77,6%	18,3%	10,40%	2,1%	65,7%	42,5%
2. Online verbale seksuele intimidatie	4,3%	-	50,6%	54,1%	6,4%	-	72,0%	40,6%
3. Offline non-verbale seksuele intimidatie	-	-	77,6%	39,9%	3,8%	-	65,7%	72,1%
4. Online non-verbale seksuele intimidatie	-	-	63,0%	45,6%	4,4%	-	63,5%	47,1%
5. Fysiek seksueel geweld zonder penetratie	6,5%	-	70,0%	31,2%	10,9%	-	56,4%	44,1%
6. Fysiek seksueel geweld met penetratie	-	-	70,0%	-	43,2%	-	48,0%	-

4 Conclusies

Vrouwen veel vaker slachtoffer van seksuele grensoverschrijding dan mannen
De cijfers uit dit onderzoek bevestigen nog eens opnieuw dat vrouwen veel vaker het slachtoffer zijn van seksuele grensoverschrijding dan mannen. Dit geldt voor elk fenomeen dat beschreven is in dit onderzoek. Zo heeft bijvoorbeeld 2,5% van de mannen offline verbale seksuele intimidatie meegemaakt in de afgelopen 12 maanden, terwijl het bij vrouwen bijna drie keer zo vaak (7,3%) voorkomt. Ook andere fenomenen, zoals offline non-verbale seksuele intimidatie en fysieke seksuele grensoverschrijding zonder penetratie, komt bij vrouwen 2 á 3 keer zo vaak voor als bij mannen. Mannen maken het vaakst (3,5%) online verbale seksuele intimidatie mee.

Vooral biseksuele vrouwen en jongere vrouwen slachtoffer van seksuele intimidatie
Uit de resultaten valt op dat vrijwel voor elk fenomeen biseksuele vrouwen en jongere vrouwen van 16 tot 24 jaar veruit het vaakst met seksuele grensoverschrijding te maken hebben gehad. Zo heeft bijvoorbeeld iets meer dan een kwart (26,2%) van de biseksuele vrouwen offline verbale seksuele intimidatie meegemaakt in de afgelopen 12 maanden. Uit de literatuur is bekend dat plegers zich storen aan het niet hetero gedrag van biseksuele mannen en vrouwen en daarom geweld tegen hen plegen[15]. Ook de jongste groep vrouwen, vaak nog thuiswonend, is in seksueel opzicht kwetsbaarder dan andere leeftijdsgroepen. De jongste leeftijdsgroep vrouwen van 16 tot 18 jaar maakt het vaakst online verbale seksuele intimidatie (21,5%) en online non-verbale seksuele intimidatie (21,4%) mee, ten opzichte van de andere leeftijdsgroepen. Bijna een kwart (24,9%) van de jonge vrouwen van 18 tot 24 jaar maakte offline non-verbale seksuele intimidatie mee.

Homo mannen het vaakst slachtoffer van online seksuele intimidatie
Ook onder de mannen zijn het de groepen die afwijken van de dominante heteronormativiteit in de samenleving die in seksueel opzicht het meest kwetsbaar zijn, namelijk homoseksuele en biseksuele mannen. Vooral biseksuele mannen ervaren bij de meeste fenomenen seksuele grensoverschrijding. Homo mannen zijn vaker slachtoffer van online verbale seksuele intimidatie (14,7%) en online non-verbale seksuele intimidatie (11,2%) dan biseksuele en heteroseksuele mannen. Mogelijk komt dit doordat homo mannen vaker online een date ontmoeten dan hetero of bi mannen[16].

Geen grote verschillen tussen herkomstgroepen en niveau van opleiding
Interessant is dat over het algemeen er geen grote verschillen zijn tussen Nederlandse, westerse en niet-westerse personen in het ervaren van de verschillende fenomenen van seksuele grensoverschrijding. Bij elk van deze groepen komt het ongeveer even vaak voor. Wat betreft opleidingsniveau is het interessant dat er geen grote verschillen zijn tussen midden en lager opgeleide personen wat betreft fenomenen van seksueel grensoverschrijding. Wel zien we dat hoger opgeleide vrouwen bij vrijwel alle fenomenen relatief vaker ervaringen hebben met en slachtoffer zijn van seksuele grensoverschrijding. Dit is, conform de literatuur, de groep vrouwen die door hun hogere opleiding ondertussen vaker seksueel grensoverschrijdend gedrag ter discussie durft te

stellen en durft te melden. Zij voelen zich minder kwetsbaar in de verschuivende machtsbalans tussen mannen en vrouwen ten gunste van vrouwen.

Ook thuiswonende jongeren en personen in het laagste inkomenskwintiel vaker slachtoffer

In ons onderzoek zijn thuiswonende jonge vrouwen veel vaker het slachtoffer van seksuele grensoverschrijding dan vrouwen die alleen of met een partner wonen. Een aantal fenomenen, zoals offline verbale en non-verbale seksuele intimidatie en fysiek seksueel geweld zonder penetratie komen relatief vaak voor onder thuiswonende jonge vrouwen. Waarschijnlijk worden deze verschillen verklaard vanuit het feit dat vrouwen die bij hun ouders wonen gemiddeld veel jonger zijn dan vrouwen die niet meer thuis wonen. Jonge vrouwen bevinden zich in de samenleving vaker in een afhankelijkheidspositie of in een ongelijke machtspositie: thuis, op school, in de sport, in het uitgaansleven of op straat. Een andere factor die verband houdt met macht en afhankelijkheid is het welvaartsniveau, oftewel iemands inkomen. Een laag welvaartsniveau, dat wil zeggen, een laag inkomen, is in termen van seksueel grensoverschrijdend gedrag een risicofactor. Dit zien we terug in de resultaten van dit onderzoek. Seksuele grensoverschrijding komt relatief vaak voor bij vrouwen uit het laagste inkomenskwintiel, in het bijzonder bij fenomenen zoals seksuele grensoverschrijding bij het daten (2,8%) en door een (ex)-partner (2,9%). Welvaartsniveau hangt samen met macht en afhankelijkheid, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt, maar ook met een jongere leeftijd. Beide zouden een verklaring kunnen zijn voor de grotere kwetsbaarheid van mensen met een lager welvaartsniveau.

Vrienden, partners of familieleden zijn de belangrijkste bron van steun

Er wordt in de meeste groepen voornamelijk met een vriend of vriendin gepraat over ervaringen met seksuele grensoverschrijding. Zo wordt er in iets minder dan de helft van de gevallen door jonge mannen (42,6%) en in twee derde van de gevallen door jonge vrouwen (67,7%) van 18 tot 24 jaar met een vriend of vriendin gepraat. Ook partners of familieleden zijn belangrijke gesprekspartners voor slachtoffers van seksuele grensoverschrijding. Zo praat meer dan de helft van de vrouwelijke slachtoffers met een partner (54,8%) en iets minder dan de helft van de mannen in een niet stedelijk gebied (42,1%) over seksuele grensoverschrijding met hun partner of familielid

De pleger van seksuele grensoverschrijding is meestal een bekende

Conform de literatuur vinden we ook in dit onderzoek dat voor de fenomenen online en offline (non-)verbale seksuele intimidatie en fysiek seksueel geweld met en zonder penetratie geldt dat de pleger meestal een bekende is. Dit kan een collega of teamgenoot zijn, maar ook een arts, religieuze leider of een online contact. Zo is bij mannelijke slachtoffers in ongeveer driekwart (77,6%) van de gevallen de pleger een bekende bij offline verbale en non-verbale seksuele intimidatie. De pleger bij vrouwelijke slachtoffers is in bijna drie kwart (72,0%) van de gevallen een bekende bij online verbale seksuele intimidatie. Er zijn wel enkele uitzonderingen. De pleger is bijvoorbeeld bij offline non-verbale seksuele intimidatie het vaakst een onbekende (72,1%) bij vrouwen en bij online verbale seksuele intimidatie het vaakst een bekende (54,1%) bij mannen.

4.1 Aanbevelingen voor toekomstig onderzoek

De aanbevelingen voor vervolgonderzoek zijn gebaseerd op bevindingen van het huidige onderzoek, suggesties van experts en aanvullende inzichten van de begeleidingscommissie. Het zijn aanbevelingen omtrent taalgebruik, slachtoffer-pleger relatie, contextuele factoren en vragenlijst. Hieronder een overzicht:

Taalgebruik
Er wordt door experts gesteld dat juridische definities van seksueel geweld en seksuele intimidatie nogal kunnen verschillen van maatschappelijke ontwikkelingen. Vooral bij het ontwikkelen van nieuwe fenomenen kan er veel overlap zijn met bestaande fenomenen en is het soms onduidelijk wat wel en niet strafbaar is, mede door de discussies over de nieuwe zedenwet[17], gepland voor 2024. Als parapluterm wordt geadviseerd om “seksueel grensoverschrijdend gedrag” te gebruiken, omdat het de lading dekt van verschillende vormen van seksuele intimidatie en seksueel geweld.

Slachtoffer-pleger relatie
Een andere, belangrijke aanbeveling is om de relatie tussen pleger en slachtoffer nog beter in kaart te brengen. Dit kan bijvoorbeeld door te kijken naar leeftijd- en man-vrouw verschillen. Hiervoor zouden (meer) eigenschappen van de pleger bevraagd moeten worden, bijvoorbeeld door een vragenlijst te ontwikkelen gericht op plegers. Bovendien gaat het om zowel de achtergrond als strategieën van plegers.

Binnen de slachtoffer-pleger relatie speelt macht en afhankelijkheid een grote rol. Daarom is het van belang om de machts- en afhankelijkheidsrelatie uit te vragen. Betreft het bv een leidinggevende -werkneemsterrelatie (beoordeling, promotie), tijdelijke dienst, zzp-ers, stagiaires of zoals in de cultuur- of sportsector, plegers die een doorslaggevende rol spelen bij audities en selecties? Betreft het een docent of hulpverlener richting afhankelijke leerling, client of patiënt? Betreft het een slachtoffer die in huis bij de pleger woont en daar om allerlei redenen niet weg kan (geen woningruimte, geen financiën)? Betreft het sekte-achtige groepsvorming rond charismatische leiders.

Tot slot adviseren we ook om te kijken naar middelengebruik en bewegingsruimte van slachtoffers. In het eerste geval wordt bedoeld of slachtoffers onder invloed waren van alcohol en/of drugs toen het incident plaatsvond. In het laatste geval zou het goed zijn om cijfers te hebben van hoeveel personen hun gedrag aanpassen, doordat ze bang zijn voor- of zich bewust zijn van seksuele grensoverschrijding.

Contextuele factoren
Meerdere experts benadrukken het belang van de context, of de setting waarbinnen seksuele grensoverschrijding plaatsvindt. Het gaat hier niet alleen om het in kaart brengen van de daadwerkelijke locatie, maar ook wat er voorafgaand aan het incident gebeurt, wat de culturele context is (bijvoorbeeld sportcultuur) en of er sprake is geweest van wederzijdse toestemming. Dit is wellicht meer geschikt om in aanvullend kwalitatief onderzoek te exploreren.

Suggesties voor de PHGSG-vragenlijst
Tot slot zijn een aantal specifieke suggesties, met name gericht op de vragenlijst van de PHGSG. Het is belangrijk om de aandacht te richten op kwetsbare groepen, zoals de lhbti+ gemeenschap. Momenteel richt de vragenlijst zich wel op lesbische, homoseksuele en biseksuele personen. Echter zijn trans- en gender diverse personen vooralsnog niet meegenomen.

Daarnaast is er onder het kopje ‘fysiek seksueel geweld’ een item meegenomen dat gedwongen prostitutie meet. We stellen voor om dit item te schrappen, omdat het valt onder mensenhandel. Ook suggereren de experts om de PHGSG vragenlijst al vanaf 12 jaar af te nemen, omdat seksuele grensoverschrijding vaak op hele jonge leeftijd gebeurt. Wij zijn ons ervan bewust dat niet al deze suggesties overgenomen kunnen worden.

Voor toekomstige rapportages over het onderzoek is het van belang om voor de fenomenen altijd een opsplitsing te maken op basis van geslacht, aangezien vrouwen veel vaker het slachtoffer zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag dan mannen en mannen overwegend de plegers zijn zowel naar vrouwen als naar mannen. Ook stellen we voor om binnen de fenomenen een onderscheid te maken tussen verbale en non-verbale vormen van seksuele intimidatie, fysiek seksueel geweld met en zonder penetratie en online versus offline seksuele grensoverschrijding.

5 Referenties

1. Akkersmans, M., Gielen, W., Kloosterman, R., Moons, E., Reep, C., & Wingen, M. (2020). Prevalentiemonitor huiselijk geweld en seksueel geweld 2020. Centraal Bureau voor de Statistiek, Heerlen.
2. Graaf, H. de & Wijsen, C. (2017). Seksuele gezondheid in Nederland 2017. Delft: Eburon.
3. Bruijn, J. de, & Timmerman, G. (2020). Ongewenste omgangsvormen in werkrelaties. Tijdschrift voor Genderstudies, 23(3), 22.
4. Elias, N. (2001). Het Civilisatieproces: sociogenetische en psychogenetische onderzoekingen. Boom Koninklijke Uitgevers. (Oorspronkelijk: 1938).
5. Timmerman, G. (1990). Werkrelaties tussen vrouwen en mannen. Een onderzoek naar ongewenste intimiteiten in arbeidssituaties. Amsterdam: SUA.
6. Projectgroep Vrouwenarbeid (Groningen). (1986). Ongewenste intimiteiten op het werk: Onderzoek naar ongewenste omgangsvormen tussen de seksen in arbeidssituaties. 's-Gravenhage: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.
7. Van Berlo, W., Van Beek, I., Movisie, & Rutgers WPF. (2015). Whitepaper-Seksuele grensoverschrijding en seksueel geweld. Feiten en cijfers. Movisie.
8. Graaf, H. D., & Marra, E. (2019). Seksueel geweld en grensoverschrijding. Utrecht: Rutgers.
9. Fischer, T., & Sprado, N. (2017). Seksuele straatintimidatie in Rotterdam. Erasmus Universiteit Rotterdam.
10. De Haas, S., van Berlo, W., Bakker, F., & Vanwesenbeeck, I. (2012). Prevalence and characteristics of sexual violence in the Netherlands, the risk of revictimization and pregnancy: Results from a national population survey. Violence and victims, 27(4), 592-608.
11. Keygnaert, I., & Van Melkebeke, I. (2018). Zorg voor slachtoffers van seksueel geweld:gids voor steunfiguren.
12. Van Berlo, W., & Ploem, R. (2019). Sexual violence: knowledge file. *Geraadpleegd op* https://rutgers.international/resources/knowlegde-file-sexual-violence/.
13. Finkelhor, D., Mitchell, K. J., & Wolak, J. (2000). Online victimization: A report on the nation's youth. Alexandria, VA: National Center for Missing & Exploited Children.
14. Römkens, R., Mejdoubi, J., & de Jong, T. (2017). *Factsheet online seksuele intimidatie*. Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis.
15. Butler, J. (2011). Bodies that matter: On the discursive limits of sex. Londen: Routledge.
16. Nikkelen, S., Tijdink, S., Graaf, H. de & Bakker, B. (2019). Seksuele gezondheid van lesbische, homoseksuele en biseksuele personen in Nederland anno 2017. Utrecht: Rutgers.
17. Yesilgöz-Zegerius, D (2022). Voortgang aanpak online seksueel kindermisbruik en zeden. Verkregen van https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2022Z14288&did=2022D29429. Den Haag: Tweede Kamer der Staten-Generaal.

6 Bijlage

Fenomenen	Items
1. Online verbale seksuele intimidatie	-Iemand maakte online seksueel kwetsende opmerkingen -Iemand bleef online aandringen op een date, terwijl u dat niet wilde -Iemand bleef online aandringen op seks met hem/haar, terwijl u dat niet wilde -Iemand vroeg u online om seksuele foto's of filmpjes van uzelf te sturen -Iemand dwong u online tot uitkleden of masturberen (uzelf bevredigen), bijvoorbeeld door te dreigen met het verspreiden van naaktfoto's of seksfilmpjes van u -Iemand dwong u online tot het overmaken van geld, door te dreigen met het verspreiden van naaktfoto's of seksfilmpjes van u
2. Offline verbale seksuele intimidatie	-Iemand maakte seksueel kwetsende opmerkingen en/of grapjes -Iemand bleef aandringen op een date, terwijl u dat niet wilde -Iemand bleef aandringen op seks met hem/haar, terwijl u dat niet wilde
3. Online non-verbale seksuele intimidatie	-Iemand stuurde u naaktfoto's of seksfilmpjes toe van hem/haar of iemand anders, terwijl u dat niet wilde -Iemand maakte online een naaktfoto of seksfilmpje van u, terwijl u dat niet wilde -Iemand verspreidde online een naaktfoto of seksfilmpje van u, terwijl u dat niet wilde -Iemand verspreidde online een nepnaaktfoto of nepseksfilmpje van u (bijvoorbeeld: uw gezicht was op het lichaam van iemand anders gezet) -Iemand liet u online zijn/haar billen, geslachtsdelen of borsten zien, terwijl u dat niet wilde. -Iemand liet u online zien dat hij/zij masturbeerde (zichzelf bevredigde)
4. Offline non-verbale seksuele intimidatie	-Iemand staarde naar u op een seksuele manier, terwijl u dat niet wilde -Iemand liet u naaktfoto's of seksfilmpjes zien van zichzelf of van iemand anders, terwijl u dat niet wilde -Iemand maakte seksuele bewegingen naar u, terwijl u dat niet wilde. Bijvoorbeeld alsof hij/zij masturbeerde (zichzelf bevredigde) of orale seks (seks met de mond) had

		-Iemand keek naar u terwijl u zich uitkleedde, masturbeerde (uzelf bevredigde) of seks had met iemand anders, terwijl u dat niet wilde -Iemand maakte een naaktfoto of seksfilmpje van u, terwijl u dat niet wilde -Iemand liet een naaktfoto of seksfilmpje van u aan anderen zien, terwijl u dat niet wilde -Iemand liet zijn/haar billen, geslachtsdelen of borsten aan u zien, terwijl u dat niet wilde -Iemand liet u zien dat hij/zij masturbeerde (zichzelf bevredigde), terwijl u dat niet wilde
5.	**Fysiek seksueel geweld zonder penetratie**	-Iemand raakte u op een seksuele manier aan, terwijl u dat niet wilde -Iemand zoende u, terwijl u dat niet wilde
6.	**Fysiek seksueel geweld met penetratie**	-Aftrekken of vingeren (seks met de hand), terwijl u dat niet wilde -Orale seks (seks met de mond), terwijl u dat niet wilde -Geslachtsgemeenschap (penis of voorwerp in vagina), terwijl u dat niet wilde -Anale seks (penis of voorwerp in de anus), terwijl u dat niet wilde
7.	**Seksuele grensoverschrijding bij daten**	-Alle stellingen i.c.m. iemand met wie ik een date had of net ontmoet had
8.	**Seksuele grensoverschrijding door een (ex)-partner**	-Alle stellingen i.c.m. meegemaakt door mannelijke/vrouwelijke (ex)-partner
9.	**Seksuele grensoverschrijding in een machtsrelatie (#MeToo)**	-Alle stellingen i.c.m. meegemaakt door leidinggevende, coach/trainer, religieuze leider, docent, arts/zorgverlener
10.	**Seksuele grensoverschrijding in het uitgaansleven**	Alle stellingen i.c.m. iemand die ik ken van uitgaan of van een feestje
11.	**Seksueel grensoverschrijding in de werksfeer**	Alle stellingen i.c.m. leidinggevende, collega
12.	**Seksueel grensoverschrijding in het onderwijs**	Alle stellingen i.c.m. docent, medeleerling of medestudent

7 Dankwoord

Dit rapport had niet tot stand kunnen komen zonder de inbreng van velen die een waardevolle bijdrage hebben geleverd aan het onderzoek. Ten eerste bedanken we de leden van de begeleidingscommissie die gedurende het hele project hun kritische en scherpe inzichten hebben gedeeld. De begeleidingscommissie bestond uit:

- Prof. dr. Jeanne de Bruijn (voorzitter)
- Evelyn Schapansky, M.Sc (Universiteit Gent)
- Mariette van den Aardweg, M.Sc (ministerie van Justitie en Veiligheid)
- Dr. Leontien van der Knaap (projectbegeleider WODC)

Ook willen we Anita Redert (M.Sc) en Anne Oldenhof (M.Sc) van Rutgers bedanken voor het uitvoeren van de literatuurstudie en verdiepende interviews. Daarbij willen we verschillende experts bedanken die geïnterviewd zijn als onderdeel van de kennisintensieve schets. Door de input van deze interviews hebben we het onderzoek zorgvuldiger kunnen uitvoeren. Het gaat om de volgende experts:

- Prof. dr. Kai Lindenberg (Rijksuniversiteit Groningen)
- Dr. Rinke de Jong (Nationaal Rapporteur)
- Prof. dr. Barbara Krahé (Universiteit Potsdam)
- Marianne Jonker (Rutgers)
- Karlijn de Blécourt, M.Sc (Rutgers)

Tot slot gaat onze dank uit naar het Centraal Bureau voor de Statistiek, waarvan we gebruik hebben gemaakt van de Remote Access omgeving voor de toegang tot de data en het uitvoeren van de analyses.

Namens de onderzoekers,
Fayaaz Joemmanbaks & Hanneke de Graaf (Rutgers)